

AHMEDÎ'NİN İSKENDER-NÂMESİNDEKİ MEVLİD BÖLÜMÜ

İSMAİL ÜNVER

Eski edebiyatımızda en çok işlenen konulardan birisi de mevlidir. Mevlid yazan şairler ve eserleri üzerine, günümüze değin yapılan çalışmalardan, birçok şairin bu konuyu işlediğini öğreniyoruz¹. Ancak, gerek bu çalışmalarda, gerekse eski kaynaklarda Ahmedî'nin mevlid yazdığını gösteren bir bilgi yoktur². Ahmedî'nin mevlid adını taşıyan ayrı bir kitabı bulunduğu da bilinmemektedir. Bizim üzerinde duracağımız metin, şairin *İskender-nâme*'sindedir.

“*Türk Edebiyatında Manzum İskender-nâmeler*”³ konulu doktora çalışmamız sırasında, Türkiye kitaplıklarındaki birçok *İskender-nâme* yazmasını inceledik. Bu yazmalar arasında beyit sayısı, yazım ve dil özellikleri, içerdikleri konular bakımından önemli ayrılıklar bulunmaktadır. Nitekim, kimi *İskender-nâme* yazmalarında bulunan “Osmanlı Tarihi” bölümü yıllar önce yayımlanmıştı⁴.

Bu büyük mesnevinin, bütün yazmalarında bulunmayan başka bölümler de vardır. *İskender-nâme* yazmaları üzerindeki çalışmalarımız, Ah-

¹ N. Pekolcaç, *Türkçe Mevlid Metinleri*, Türkiyat Enstitüsü, Doktora Tezi (basılmamış), 1950; A. Ateş, *Vesiletü'n-necât*, TDK. Yayını, Ankara, 1954; H. Mazıoğlu, *Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler*, Türkoloji Dergisi, C. VI, s. 31-62.

² Yalnız, *Meydan Laurusse*'un mevlid maddesinde anılan şairler arsında Ahmedî'nin adı bulunmaktadır. Bu durumun, Ahmed adlı şairin mevlidinin kimi kitaplıklarda Ahmedî adına görünmesinden (İst. Ün. Ktp., Ty 2314'teki yazma) ileri geldiğini sanıyoruz. Bkz. *Ahmed'in Mevlid'i ve Süleyman Çelebi'nin Eseri ile Kısa bir Karşılaştırma*, İst. Edebiyat Fak. (Mezuniyet Tezi) T. 378 (nitekim bu tezin adı da TDED., C.X.'daki tezler listesinde *Ahmedî'nin Mevlidi*..... biçiminde verilmiştir).

³ İ. Ünver, *Türk Edebiyatında Manzum İskender-nâmeler*, DTCE. Doktora Tezi (basılmamış), No. 205, Ankara, 1975.

⁴ N.S. Banarlı, *Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Al-i Osmân ve Cemşid ü Hurşid Mesnevisi*, Türkiyat Mec. C. VI'dan ayırabım; N. Atsız, *Osmanlı Tarihleri*, İst. 1949, s. 3-35.

Ahmedî'nin eserini bitirdiği yıl olan H. 792 / M. 1389-90'dan, H. 813 / M. 1410'a kadar *İskender-nâme*'ye eklemeler yaptığını ortaya koymuştur⁵.

Yazımıza konu olan mevlid bölümü de, şair tarafından *İskender-nâme*'ye sonradan eklenmiştir. Bu bölüme:

Mevlidini ol Resülün eydeyim
Ne 'acâyib ki anda var şerh ideyim⁶

beytine dayanarak "mevlid bölümü" adını veriyoruz. Bu bölüm, gördüğümüz yazmalardan birinde bulunmaktadır.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde Ty. 921 numarada kayıtlı bulunan *İskender-nâme* yazmasının⁷, beyit sayısının çokluğu (8774 beyit), istinsah tarihinin eskiliği (H. 847 / M.1443)⁸, şairin *Cemşid ü Hurşid*⁹ mesnevisiyle aynı kâğıda ve aynı müstensihçe yazılarak birlikte ciltlenmiş olması gibi önemli özellikleri vardır. Bu yazma, konuyla ilgilenenlerce daha önce görülmüş¹⁰; ancak, sonradan ciltlenirken yaprakları karıştığı için, yeterince yararlanılamamıştır¹¹. Yalnız bu yazmada bulunan "mevlid bölümü"nü, bugüne değin gözden kaçmasının nedeni de bu karışıklıkla açıklanabilir. Yazmada "rakabe"lerin bulunmayışı da, karışıklığın ilk bakışta anlaşılmasına engel olmuştur.

Mevlid Bölümünün *İskender-nâme*'deki Yeri

Mevlid bölümü, yukarıda andığımız yazmanın 51b - 57a (yazmadaki sıraya göre 52b - 58a) yaprakları arasında yer almaktadır. Ah-

⁵ Bkz. aynı tez, s. 128-133.

⁶ Ahmedî, *İskender-nâme*, İst. Ün. Ktp., Ty. 921, yk. 52 b.

⁷ Ahmedî, *İskender-nâme*, aynı yazma, yk. 1 b- 75 b., (yazmanın bütünü 116 yaprak, harekeli nesih, başlıklar kırmızı, 4 sütun üzerine 31 satır, Nebî b. Resül b. Ya'kûb eliyle yazılmış).

⁸ Aynı yazma, yk. 75 b, *İskender-nâme*'nin sonunda rakamla verilen istinsah tarihinin ortadaki rakamı açıkça yazılmadığından "4" ya da "5" okunabilmektedir; ancak aynı müstensih'in elinden çıkan *Cemşid ü Hurşid*'in sonundaki istinsah kaydı (سبع واربعين قئامة) H. 847/M. 1443 yılını gösterir. Yazısı mürekkebi ve kâğıdı aynı olan ve birlikte ciltlenmiş bulunan bu iki mesnevinin, aynı yılda istinsah edildikleri inancındayız. Dolayısıyla bu yazma, Türkiye kitaplıklarında istinsah tarihleri bilinen *İskender-nâme* yazmalarının en eskisidir.

⁹ Ahmedî, *Cemşid ü Hurşid*, İst. Ün. Ktp., Ty. 921, yk. 76b-116b.

¹⁰ N.S. Banarlı, *Dasitân-ı Tevârih-i ...* İst., 1939; S. Yüksel, *İşk-nâme*, Ankara, 1965, s. 12-13.

¹¹ Ciltlenirken karışmış olan yaprakları konuya göre sıraladık. Başka yazmalarla karşılaştırarak eksik yaprak bulunmadığını gördük.

medî, "Cihan Tarihi"ne ayırdığı ana bölüm içinde, İskender'den önceki ve sonraki hükümdarları anlatırken, sözü Hz. Muhammed'e getirir. Şair, onun nurunun peygamberden peygambere geçişini, Abdullah'la Âmine'nin¹² evlenmelerini, Hz. Muhammed'in doğumunu, çocukluk yıllarıyla ilgili birkaç olayı, peygamber oluşunu, Mekke'den Medine'ye göçünü, kimi savaşlarını, miracını ve ölümünü anlatır.

Gördüğümüz birçok *İskender-nâme* nüshasında "Cihan Tarihi" bölümü içinde Hz. Muhammed'e kısaca değinilmiştir; ancak hiçbirinde bu bölüm 70 beyiti geçmez. Oysa, sözünü ettiğimiz yazmada:

Nice dânedür diseñ bu 'ağd-i dür

Altı yüz ü dağı on biş dânedür¹³

beytiyle şair, mevlidin beyit sayısını belirtmektedir. Öte yandan, bu yazmada mevlid bölümünün başında birbirinin aynı olan beyitler tekrarlanmaktadır. Bu durumun, önce yazılan beyitlerin, sonradan esere katılan mevlidle birleştirilmesinden ileri geldiğini sanıyoruz. Ayrıca, şairin 615 beyit olarak bildirdiği mevlidin, nereden başlaması gerektiğini de anlamıyoruz. Şöyle ki: yk. 51 b'de "Vilâdet-i Seyyidü'l-mürselin Muhammed Muştâfâ 'Aleyhi's-selâm" başlığı altında verilen iki beyit ile, aynı yapıda "Zuhûr-ı Nübüvvet-i Mağsüd-ı Âferiniş Ahmed-i Muhtâr 'Aleyhi's-selâm" başlığı altında verilen 10 beyti, İran padişahlarından Hürmüz'ün anlatılması izler. On iki beyit süren bu bölümden sonra, şair yeniden mevlide geçer. Benzeri bir durum da, yk. 52 b'de bulunmaktadır. Burada da yine İran padişahlarından Hüsrev'in öldürülmesi, Şîrûye'nin durumu ve Tûrân (Pûrân) Duht'un tahta oturması anlatılır. Bu başlıkları, incelediğimiz öbür *İskender-nâme* yazmalarında da görüyoruz. Öyleyse, şairin esere sonradan eklediği mevlid bölümü, yk. 52b'de "Der Beyân-ı Evşâf-ı Muhammed 'Aleyhi's-selâm" başlığı ile başlamaktadır. Mevlidi buradan başlatırsak, şairin bildirdiği 615 beyit yerine, 560 beyitle karşılaşırız. Bir yanlışlığa düşmemek ve eksik metin vermekten kaçınmak için, İran tarihiyle ilgili bölümleri çıkartarak, Hz. Muhammed'den söz edilen beyitleri sırasıyla verdik. Böylece metindeki beyit sayısı 615 yerine, 625'e ulaştı.

¹² Bu ad, müstensih'in yanlışlık yapmasıyla hep "Fâtıma" olarak yazılmıştır. Herkesin bildiği bu adı Ahmedî yanlış yazsa bile, müstensih düzeltebilirdi.

¹³ Aynı yazma, yk. 57 a.

Mevlidin Yazıldığı Zaman ve Yer

Ahmedi'nin *İskender-nâme*'ye kattığı mevlid bölümü, yazıldığı yer ve tarih bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Şairin:

Halk ki anda bu havâşşı buldılar
 Dinine girmege rağbet kıldılar
 Girdiler âyinine canuñ fevc fevc
 Ümmeti deryâ gibi oldu mevc mevc
 Oş sekiz yüz on yıl oldu ki ümmeti
 Kılıc uruban tutarlar mülketi¹⁴

beyitlerinden sonuncusundaki H. 810 yılının, mevlidin yazıldığı yılı göstermesi gerekir. Şairin biraz aşağıda, mevlidin yazıldığı yeri belirttiği:

Çanda nazm oldu dir iseñ bu kelâm
 Dâr-ı mülk-i Bursa'da oldu tamâm¹⁵

beyti ile, bu bölümün Emir Süleyman zamanında yazıldığını anlatan:

Ol melik devrinde ki oldur cevheri
 Ol bilür itse nazar her cevheri

 Mîr Sülman pür-ı sultân-ı cihân
 Bâyezîd ibnü Murâd ibn Orhan¹⁶

beyitleri, yukarıdaki H. 810 yılının mevlidin yazılış yılı olduğunu kanıtlamaktadır. Çünkü, H. 810 / M. 1407 yılında Emir Süleyman'ın Anadolu'da, büyük bir ihtimalle Bursa'da bulunduğunu sanıyoruz:

Emir Süleyman kardeşleri İsa Çelebi ile Çelebi Mehmet arasındaki çekişmeleri Rumeli'den izlemekte ve İsa Çelebi yanını tutmaktadır. İsa Çelebi'nin başarısızlığı üzerine Anadolu'ya geçen Emir Süleyman, Çelebi Mehmet'ten Bursa ve Ankara'yı alır, Çelebi Mehmet'i Amasya'ya çekilmek zorunda bırakır. Daha sonra Bursa'ya dönen Emir Süleyman'ın H. 812 / M. 1409 yılında Edirne'ye gittiği bilinmektedir¹⁷.

¹⁴ Aynı yazma, yk. 57 a.

¹⁵ Aynı yazma, yk. 57 a.

¹⁶ Aynı yazma, yk. 57 a.

¹⁷ M.T. Gökbilgin, *Süleyman Çelebi (Emir)*, İslâm Ansiklopedisi.

Böyle olunca, şairin mevlid bölümünü H. 810 / M. 1407 yılında, Emir Süleyman döneminde Bursa'da yazdığı ortaya çıkmış oluyor.

Ahmedî, mevlidin sonuna yaklaşırken adını ve mevlid yazışının nedenini de:

Sıdk ile sevdügiyiçün Ahmedî
İşbu nazmı 'ağd kıldı Ahmedî¹⁸

beytiyle açıklamıştır.

İskender-nâme'deki mevlid bölümünün H. 810 / M. 1407 yılında Bursa'da yazıldığını belirttikten sonra, günümüze değin edebiyatımızda ilk mevlid yazarı olarak bilinen Süleyman Çelebi (ölümü: 1422) yi ve *Vesiletü'n-necât*'ını anmak gerekir¹⁹.

Süleyman Çelebi, *Vesiletü'n-necât*'ı H. 812 / M. 1409 yılında Bursa'da yazmıştır²⁰. Ayrıca, şairin sürekli Bursa'da yaşadığı da bilinmektedir. O halde, aynı dönemde, aynı çevrede ve aynı konuda yazılmış iki eserden, sonra yazılanın önce yazılana benzeyip benzemediğini incelemek gerekir. Bu nedenle aşağıda iki mevlidin kısa bir karşılaştırmasını sunacağız.

Vesiletü'n-necâtla Karşılaştırma

Her iki mevlid, mesnevi biçiminde ve aruzun: Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün ölçüsüyle yazılmıştır²¹.

Ahmedî ve Süleyman Çelebi mevlidlerinde Hz. Muhammed'in doğumu, Mekke'den Medine'ye göçü, miracı, mucizeleri, ahlaki, yaşayışı ve ölümü, işlenen ortak konulardır. Bu konuların anlatımında benzerlikler bulunmaktadır. Aşağıda bu benzerlikleri gösteriyoruz:

a. Hz. Muhammed'in Doğumu

İki şair de, Hz. Muhammed'in ruhunun ilk yaratılan ruh olduğuna değinmişler, onun nurunun peygamberden peygambere geçtiğinden söz etmişlerdir. Tanrı'nın Hz. Muhammed'i yaratılışın nedeni olarak göstermesini, iki şair de pek yakın bir söyleşiyle dile getirirler.

¹⁸ Aynı yazma, yk. 57 a.

¹⁹ A. Ateş, *Süleyman Çelebi, Vesiletü'n-necât*, TDK. yayını, Ankara, 1954.

²⁰ A. Ateş, aynı kitap, s. 29; N. Pekolcay, *Süleyman Çelebi (Dede)*, İslâm Ansiklopedisi.

²¹ *Vesiletü'n-necât*'taki "Kasîde-i Meliha (s. 107)" ile "Fî Medhi'n-Nebî (s. 112)" başlıklı parçalar bu yargının dışındadır.

Ahmedî:

Ol Muhammed ki Ahmed ü Mahmûddur
 Āferinişden kamu maqşûddur (52a-33; 52b-69)²²

S. Çelebi:

Hem Muhammed dahi Mahmûd oldur ol
 Cümle mahlûk içre maksûd oldur ol (106-17)²³

Hiz. Muhammed'in doğumu sırasında görülen olağanüstü durum-
 ları anlatan bölümlerde benzeyen beyitler şunlardır:

Ahmedî:

Ol gice kim toğmış idi ol reh-nümün
 Düşdiler bütler sücûda ser-nigün (51 b-2)

Secdeye indi cümle bütler ser-nigün
 Geldi diyü ol Nebiyy-i reh-nümün (53a-120)

S. Çelebi:

Ol gice hep putlar oldu ser-nigün
 Cânna Şeytân'ın uruldu düğün (111-55)

Ahmedî:

Kanda kim var idi deyr ü ya künişt
 Kubbeden indi sücûda seng ü hişt (51b-3)

Ol gice cümle kelisâ vü künişt
 Yire düşüp oldu küfrün işi zışt (53a-119)

S. Çelebi:

Hem kiliseler dahi yıkıldı çok
 Kaldı altında keşişler oldu yok (111-57)

Ahmedî:

Sâvenün şuyı kurıdı ol gice
 Söyünüp âteşkede ucdan uca (51b-4)

Düşdi Nüşirvânun eyvânı yire
 Toldı cinn âvâzı iller yik-sere (52a-6)

²² Bu numaralardan ilki, yazmanın yaprağını, ikincisi metne verdiğimiz beyit numarasını gösterir.

²³ A. Ateş, *Süleyman Çelebi, Vesiletü'n-necât*, TDK yayını, Ankara, 1954 (A. Ateş'ten alınan beyitlerde kitaptaki yazıma uyduk. Verilen numaralar, bu kitaptaki sayfa ve beyit numaralarıdır):

Oldı hem Kısriñ eyvânı ħarâb
Sâve bahri ħuriyup oldı serâb (53a-121)

S. Çelebi:

Sâve bahri yire geçdi serteser
Kimse anda bulmadı sudan eser (111-59)

Tâk-i Kısra öyle çatladı kati
K'ışitenin gitti akl u tâkati (111-58)

Ahmedî:

Ol nişânı görüben âteş-perest
Bildim kim olası durur dîni pest (51b-5)

Söynidi biñ yıl yanan âteşkede
Ĥağdan artuğ işbu işi kim ide (53a-122)

S. Çelebi:

Ol mecûsiler odı kim var idi
Nice yıllar idi kim yanar idi (111-60)

Ana taparlar idi ol kavm-i şûm
Hiç olup ol od söyüñdi sanki mûm (111-61)

Âmine'nin hamileliğı ve Hz. Muhammed'in doğumu sırasındaki kimi olayların anlatılmasında da benzerlikler görülmektedir.

Ahmedî:

Şıkl-i ħaml olmadı vü derd-i mahâz
Toğup Ahmed şirk buldı inħırâz (53a-114)

Anaya andan ağırlıħ girmedim
Toğar iken hiç ağı görmemim (53a-115)

Çün hümâyün-fâl ile toğdı Resûl
Ka'be şavbına sücûda vardı ol (53a-116)

Sürresi kaç' olmuş u mahtûn idi
Şanasım kim lü'lü'-i meknûn idi (53a-118)

S. Çelebi:

Görmedi ağı vü kan su anası
Çekmedi bir zerre andan zahmetim (108-14)

Şöyle Beytullâh'a karşı Mustafâ
Yüz yire urmuş u kılmış secdetim (109-32)

Kundagıyla sürmelemişler gözin
Göbegi kesilmiş olmuş sünneti (109-34)

b. Çocukluk Yılları

Çocukluğunda, üstünde gezen bir bulutun, onu sıcaktan koruduğu Ahmedî'de:

Her yaña kim varur idi ol 'ayân
Bir bulut olurdu aña sâyebân (53a-143)

biçiminde söylenirken, S. Çelebi'de:

Hem mübârek başı üzre her zamân
Bir para bulut olurdu sâyebân (113-13)

Her nere varsa bile varurdu ol
Başz üzre dâimâ dururdu ol (114-14)

beyitleriyle dile getirilir.

c. Mekke'den Medine'ye Göçü

Peygamber'in Mekke'den Medine'ye göçü, Ahmedî'de uzun uzun anlatılmış, Süleyman Çelebi ise, bu olaya beş beyitle değinmiştir.

ç. Mirac

Mirac konusu her iki şairin eserinde de işlenmiş olmakla birlikte, işleniş oldukça değişiktir. Yukarıda da değindiğimiz gibi, Ahmedî'de tekrarlanan beyitler bulunmaktadır. Bu bölümde Ahmedî'yi S. Çelebi'den ayıran en önemli özellik ise, Ahmedî'nin Peygamber'in her felekten geçişini ayrı ayrı anlatmasıdır. Mirac bölümündeki benzer beyitleri de şöyle sıralayabiliriz.

Ahmedî:

Beyt-i Ma'mûruñ içinde enbiyâ
Cümlesi itdiler aña iktidâ (52a-36; 55a-388)

Kamusı me'mûm idi vü ol imâm
Bir namâz itdiler anuñla tamâm (52a-37)

İktidâ itdi enbiyâ aña tamâm
Kamusı me'mûm idi vü ol imâm (55a-390)

Kıldılar andâ anuñ ile namâz
Eylediler Hâlik'a 'arz-ı niyâz (55a-389)

S. Çelebi:

Enbiyâ ervâhına irdi nidâ
 Kim kılalar Mustafâ'ya iktidâ
 Anda Ahmed bulara oldu imâm
 Enbiyâ ervâhı uydu hoş tamâm
 İki rik'at kıldı Aksâ'da namâz
 Öyle emr itmiş idi ol bî-niyâz (117-22, 23, 24)

A h m e d î :

Çün namâzı kıluban oldu revân
 Gördi yolda dikilü bir nerdüban (55a-391)

S. Çelebi:

Çün namâzı kıluban döndi Resûl
 Geldi Sahre üzre hoş kıldı hulûl
 Gördiler nûrdan örülmiş nerdibân
 Nerdibândan oldılar göge revân (118-25,26)

A h m e d î :

Keşf oldu ol gice yitmiş biñ hicâb
 Gayb yüzinden götürildi niķâb (56a-478)

S. Çelebî:

Arş u Kürsî'yi görüben ol hoca
 Geçti yetmiş bin hicabı ol gice (119-47)

d. Mucizeler

Peygamber'in mucizelerini anlatırken de iki şairin benzer beyitleriyle karşılaşırız.

A h m e d î :

Kılıcmdan oldu pür-ḫûn çâh-ı Bedr
 Barmağıyla oldu dü-nîme mâh-ı bedr (52a-14)

S. Çelebi:

Çün işâret kıldı ol mahbûb-ı Hak
 Parmağıyla gökde ay oldu dü şak (115-33)

A h m e d î :

Aña zehr-âlûde biryân söyledi
 Zehrñak olduğımı şerḫ eyledi (52a-17; 55a-368)

S. Çelebi:

Agulu pişmiş kuz'ana söyledi
Yime benden yâ Resûl'Allâh didi (115-39)

Ahmedî:

Nuḫka geldiḫanuñ elinde süsmâr
Didi kim sen (hak) nebîsin âşikâr (52a-18; 55a-369)²⁴

S. Çelebi:

Kurd u kuş taş ağaç ana söyledi
Hak resûlsün yâ Resûl'Allâh didi (116-46)

Ahmedî'nin Hendek savaşını anlatırken, mucizelerle ilgili olarak verdiği:

Pes bir avuc seng-rizeḫaldı Resûl
Şâheti'l-evcih diyü atdıḫanı ol
Zerre zerre girdi düşman gözine
Oldı her bir kişi meşgûl özine
Gözlerinden seyl-i hûn oldı revân
Düşdi göñline kamunuñ bîm-i cân (54b-301, 302, 303)

ve:

Oldılar bî-ceng cümle münhezim
Küfr bünyâdı ne olur münhedim (54b-308)

beyitleriyle, S. Çelebi'nin:

Düşmene saçtı eliyle toprağı
Kör oldı cümle ol kâfir yağı
On iki bin kâfir oldı münhezim
Kimi kör oldı kimisi mün'adim (115-31, 32)

beyitleri arasında konu ve işleyiş benzerlikleri bulunmaktadır. Yine mucizelerden söz edilirken Ahmedî'nin:

Ḳodı elin ol ḫabuñ ağzına ol
Barmağından aḫdı bir şu şöyle bol
Kiḫol şudan ḫamusı sîr-âb oldılar
Götüribildüklerince aldılar (55a-350, 351)

²⁴ Metinde (hak) kelimesi yoktur.

beyitleriyle anlattığını, S. Çelebi:

Parmağından çeşmeler akıttı hem
İçti andan cümle-i hayl u haşem (115-38)

beytiyle dile getirir.

e. Hz. Muhammed'in Ahlâkı ve Yaşayışı

Bu konuda karşılaştığımız benzer beyitler de şunlardır.

Ahmedî:

Şöyleyidi halk içinde ol kerîm
Ki oldı anuñ medhi 'alâ hulkin 'azîm (56b-523)

Hakdan anuñ hil'ati lev-lâk idi
Nerdübânı pāyesi eflāk idi (56b-534)

S. Çelebi:

Hem dahi Kur'an'da öğdi ol Kerîm
Didi kim sensin alâ hulkin azîm (121-6)

Hil'atı Hak'dan anun Lev-lâk idi
Gill u gışdan kalbi gâyet pâk idi (121-13)

Bunlar dışında, Peygamber'in ölümü üzerine Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan ve Hüseyin'in yanıp yakılarak söyledikleri sözler ile bu bölümün işlenişinde, iki metin arasında yakınlık bulunmaktadır.

A h m e d î'deki Ayrılıklar

İskender-nâme'deki mevlid bölümünde "Zikr-i Mu'cizât-ı Resûli's-sakaleyn²⁵" başlığı altında Kur'an'ın övgüsü yapılır. "Der Beyân-ı Evsâf-ı Muhammed 'Aleyhi's-selâm²⁶" başlığı altında ise, ilk yaratılan ruhun Hz. Muhammed'in ruhu olduğu, onun nurunun peygamberden peygamber'e geçerek Abdullah'a kadar geldiği ve onun Âmine'yle evlenmesinden, Âmine'nin hamile kaldığı anlatılır. Muhammed, ana karnındayken ortaya çıkan olağanüstü olaylar verilir²⁷. O yıl Mekke'de görülmemiş bir bolluk ve ucuzluk olur. Mekke üzerine yürüyen "Ashâb-ı Fil", Tanrı tarafından yok edilir.

²⁵ yk. 52 a, metin 19-33. beyitler.

²⁶ yk. 52 b, metin, 66-97. beyitler.

²⁷ yk. 53 a, metin, 102-111. beyitler.

Muhammed, çocukluğunda amcasıyla Şam'a gitmek üzere Mekke'den ayrılır. Buheyrâ Manastırı'ndaki rahip, onun geleceğini görerek, amcasına onu Şam'a götürmemesini öğütler. Bu olayı şair, "Hikâyet-i Buheyrâ Râhib²⁸" başlığı altında verir.

İskender-nâme'deki mevlid bölümünde anlatılan olaylardan birisi de, Hz. Muhammed'den üç yüz yıl önce Yemen'de hüküm süren Tübba'-i Ekber'in Peygamber'in geleceğini o zamandan görmesi ve ona inanmasıdır. Bu konu, "Beyân-ı Hâl-i İmân Âvürden-i Tübba'-i Ekber Ber-Resûlu'llâh 'Aleyhi's-selâm" ve "İmân Âvürden-i Tübba'-i Ekber Piş Ez Dîden-i Resûl 'Aleyhi's-selâm²⁹" başlıkları altında anlatılır.

Ahmedî, Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göçünü, S. Çelebi'den daha uzun anlatır. Şair, bu yolculuk sırasında Peygamber'in Ebu Bekirle bir mağaraya gizlenişini ve arkalarından yetişerek, onları öldürmek isteyen bir Mekkelinin üç kez toprağa saplanışını, oldukça geniş bir biçimde işlemiştir³⁰.

Şair, Hendek Savaşı'nı³¹, Hayber ve Mekke'nin alınması³² ile bu savaşlar sırasında Hz. Muhammed'in gösterdiği mucizeleri dile getirir. Ahmedî, burada Peygamber'in Hüsrev-i Pervîz'e gönderdiği mektubu, Pervîz'in bu mektubu yırtmasını, sonradan da oğlu tarafından öldürülüşünü anlatır³³.

Ahmedî, "Beyân-ı Burâk Âvürden-i Cebrâ'il 'Aleyhi's-selâm Ber Resûl 'Aleyhi's-selâm³⁴" başlığı altında miracı ikinci kez ve daha geniş biçimde anlatır. Araya öğütler koyar.

Mirac'dan sonra Hz. Muhammed'in ahlakı ve yaşayışı uzun uzun anlatılmış, okuyucuya öğütler verilmiş, sonra da Peygamber'in ölümü dile getirilmiştir³⁵. Ahmedî, mevlid bölümünü bitirirken, yazdığı yeri, kendi adını ve Emir Süleyman'ı anar³⁶.

²⁸ yk. 53 a -53 b, metin, 153-179. beyitler.

²⁹ yk. 53 b, metin, 180-189. beyitler.

³⁰ yk. 54 a, metin, 220-263. beyitler.

³¹ yk. 54 b, metin, 278-312. beyitler.

³² yk. 54 b, metin, 313-324. beyitler.

³³ yk. 54 b -55 a, metin, 327-340. beyitler.

³⁴ yk. 55 a -55 b, metin, 378-490. beyitler.

³⁵ yk. 56 a -57 a, metin, 491-610. beyitler.

³⁶ yk. 57 a, metin, 611-625. beyitler.

Sonuç

İskender-nâme'deki mevlid bölümünün kaynağı hakkında kesin bir söz söyleyemiyoruz. Öte yandan, *İskender-nâme*'deki "Cihan Tarihi" bölümünün tümüne kaynak olabilecek bir eser de bulamıyoruz. Bu geniş bölümün, çeşitli kaynaklardan yararlanarak yazıldığını sanıyoruz. Rahmetli A. Ateş, H. 798 / M. 1396 yılından biraz sonra Bursa'ya gelen İbnü'l-Cezerî'nin *Zâtü's-şifâ fi Sîreti'n-nebiyyi ve'l-Hulefâ* adlı kitabının S. Çelebi'yi etkilediği sonucuna varmıştır³⁷. Belki, Ahmedî'yi etkileyen ya da onda mevlid yazma isteğini uyandıran da bu kitap olmuştur.

Aynı şehirde bulunan ve eserini Ahmedî'den iki yıl sonra yazan S. Çelebi'nin Ahmedî ile görüşüğünü, ondan etkilendiğini, belki de ona özenerek mevlid yazdığını söyleyebiliriz. Bu görüşümüz doğru ise, *İskender-nâme*'deki mevlid bölümü, edebiyat tarihimiz açısından taşıdığı değer yanında, S. Çelebi'yi etkilemiş olması bakımından da ayrı bir önem kazanır.

³⁷ A. Ateş, *Vesiletü'n-necât*, TDK. yayını, Ankara, 1954, s. 13-14.

yk.51b VİLÂDET-İ SEYYİDÜ'L-MÜRSELİN MUHAM-
MED MUŞTAFÂ 'ALEYHI'S-SELÂM

Ahmed-i Muhtâr imâmü'l-Mühtedîn
Muştafâ'dur rahmeten li'l-'âlemîn

Ol gice kim toğmuş idi Ol reh-nümün
Düşdiler bütler sücûda ser-nigün .

ZUHÛR-I NÛBÛVVE'T-İ MAKŞÛD-I ÂFERİNİŞ
AHMED-İ MUHTÂR 'ALEYHI'S-SELÂM

Ḳanda kim var idi deyr ü ya künişt
Ḳubbeden indi cücûda seng ü hişt

Sâve'nüñ şuyı ḳurudı ol gice
Söyüyüp âteşkede ucdan uca

5 Ol nişâni görüben âteş-perest
Bildim kim olası durur dîni pest

yk.52a

Düşdi Nüşirvân'ıñ eyvânı yire
Ḥoldı cinn âvâzı iller yık-sere

Kim cihâna ulu peygamber gelür
Dîni cümle dînleri bâtil ḳılır

Ka'be'ye ol yıl gelüp Aşhâb-ı Fil
İtdi Ebâbil anları ḥâk-i sebîl

Bu 'alâyimden geçicek yidi yıl
Öldi Kisrî toprağın şavurdu yıl

10 Memleketten itdügi nüş-ı revân
Oldı Nüşirvan'a biñ niş-i revân

Pâzişehler tahtı çün varur yile
Bunda ḳişi nide yügürüp yile

.....

¹ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ : 21. sure, 107. ayet.

¹¹ Bu beyitten sonra gelen ve İran hükümdarı Hürmüzle ilgili olan 12 beyit metinden çıkartıldı.

PÂZİŞÂHÎ-İ HÛSREV-İ PERVİZ, ZUHÛR-İ HÂ-
TEMÛ'L-ENBİYÂ MUHAMMED MUŞTAFÂ

Oldı 'ahdinde Muhammed âşikâr
 Virdi peygamberlik aña Kirdigâr
 İtdi Hâk ta'lim Qur'ânı aña
 Dağı şer' u dîn ü imânı aña
 Kılıcından oldı pür-ğün çâh-ı Bedr
 Barmağıyla oldı dü-nîme mâh-ı medr

- 15 Bir işâretle ki tağa kıldı ol
 Tağ ayrılıp arası oldı yol
 Baħr bigi seyle karşı yörirdi
 Seyl aña yol olmağıçün kırıldı
 Aña zehr-âlûde biryân söyledi
 Zehrnâk olduğunu şerh eyledi
 Nuḡka geldi anuñ elinde süsmâr
 Didi kim sen haḡ nebîsin âşikâr

ZİKR-İ MU'CIZÂT-I RESÛLİ'S-SEKALEYN

- Oldı aña Qur'ân bihîn-i mu'cizât
 Kim kamu âyâtdur u beyyinât
 20 Lafz u ma'nîsi ser-â-ser mu'cize
 Nûr u rahmet indi Hâḡ'dan ol bize
 Çünkü ḡablu'llâhdur Qur'ân bize
 Ger necât isder iseñ yapış aña
 Ol durur gümrâh olana hüdâ
 Ol durur rencûr düşene şifâ
 'Aḡl te'vilinde ser-gerdân anuñ
 Fehm tefsîrindedür ḡayrân anuñ
 Ger anuñ nazmında fikret kılasın
 Silk-i gevher nice olur bilesin
 25 Ger ma'ânîsinde ḡavḡta urasın
 Baħr-ı bî-sâhil nice olur göresin

- Şüretidür şüret-i rahmet anuñ
 Äyetidür gäyet-i ni'met anuñ
 Anı tut kim dir bu Kur'an-ı Kerim
 Ol durur bi-şek şırât-ı müstakim
 Mu'cizedür lafz u ma'nîyile ol
 Bilmek isderseñ anuñ fikrinde ol
 Emrine şıdk ile ol anuñ mutîc
 Nehyini ko kiçola ol saña şefîc
- 30 Ol durur habl-i müheymin hem Hakim
 Hem Belâg u Zikr ü Kur'anun Kerim
 Hem Kelâm u hem mübârek hem Hüdâ
 Mev'ıza hem Rahmet ü Nür u Şifâ
 Hem Belâg u dahı Tıbyân u Beyân
 Kiçanda olur kamusı neyse 'ayân
 Ol Muhammed kiçAhmed ü Maḥmūd'dur
 Äferinişden kamu maḫşüddur

ZİKR-İ MU'ÇİZÂT-I MUḤAMMED MUŞTAFÂ

- Bir gicede kıldı 'arş u ferşi tayy
 İrdiçaña kim ol durur Kayyüm u Hayy
- 35 Her felekde ne melek kim var tamâm
 Aña karşı varup itdiler selâm
 Beyt-i Ma'mûr'uñ içinde enbiyâ
 Cümlesi itdiler aña iktidâ
 Kamusı me'mûm idi vü ol imâm
 Bir namâz itdiler anuñla tamâm
 Çün şevâbit çerhineçiletçanı yol
 Cebhesinde oldıçanuñ iklili ol
 'Arz olndıçol giceçaña hür u kuşür
 Ne kuşür aña sevildi vü ne hür

40 İtseyidi cennet ü hûra nazar
 Olmayaydı adı *mā zāğā'l-başar*
 Hağ diyen kim olmaya anda kuşūr
 Gūldur hūr aña vü zindān kuşūr
 Oradan dağı gidüp ol muğtedā
 Bir yire vardı ki aña yok mūntehā
 Anda ne hayyiz var idi ne mekān
 Ne 'anāsır ne felek ne hōd zamān
 Fehm ü vehm ol arada hayrān idi
 'Ağl dağı anda ser-gerdān idi

45 Pes orada irdi Hāzret'den nidā
 Ol Resūle kim baña kılğıl şenā
 Didi iy ehl-i celāl ü kibriyā
 İdemezem ben saña lāyık şenā
 Her şenā kim anda harf u şavt olur
 Lāyık-ı küllī vü ya cüz'i olur
 Sen ne küllī vü ne cüz'isin 'ayān
 Pes şenānı kim ola ki ide beyān
 Medh iden memdūhı gey bilse gerek
 Pes aña lāyık şenā kılsa gerek

50 Çünkü zātuñi kimesne bilemez
 Lā-cirem hāmd u şenānı kılamaz

yk.52b

Bizde kamu 'acַz u sendedür ğmā
 Pes sen it ğirü saña lāyık şenā
 Anda kim kudret var u 'izz u ğmā
 Tuħfe nedür 'acַz u fağr ile fenā
 Çün şenādan 'acַz getürdi Resūl
 Ol şenānuñ yirine oldu kabūl
 Çün Nebi'den mağy olmuşdı şifāt
 Lā-cirem aña tecellī kıldı zāt

⁴⁰ وَمَا طَغَىٰ الْبَصَرَ : مَازَاغَ الْبَصَرَ وَمَا طَغَىٰ 53. sure, 17. ayet.

- 55 Aña kim irmek gerekdi irdi ol
 Anı kim görmek dilerdi gördi ol
 Mūsī *ernī* diyü gerçi itdi hitāb
 Len-terānīden virildi aña cevāb
 Hazz-ı nefsanīyi komışdı Kelim
 Vaşf ile itdi tecellī ol Kerim
 Pes kelām ile anı maḥşūş eyledi
 Tūr'da anuñ ile söz söyledi
 Hazz-ı rūḥānī Nebī'den oldı dūr
 Zāt ile itdi tecellī aña zuhūr
- 60 Aña konılmışdı ol ḥvān-ı kerem
 Girü aña ruzi oldı lā-cirem
 Kimse kimse kısmetini yiyimez
 Kimse Hakk emrine niçün diyimez
 Vaḥy olan oldı aña ol gice
 Kimse ol vaḥyi bilemez kim nice
 Vaḥy olan bilür anı vü ol hemin
 Kimse bilmez daḥı ol rāzı yaḳın
 Hāşıl oldı anda cümle ḥaceti
 Biñ icābet buldı her bir da'veti
- 65 Ümmetine va'de oldı maḡfıret
 Nuşret ü fetḥ ü zafer hem memleket

DER BEYÂN-I EVŞÂF-I MUḤAMMED 'ALEYHİ'S-SELÂM

'Aḳluñı cem' eylegil iy pür-hüner
 Ki ol Nebī'den saña diyem bir haber

⁵¹ : قَالَ رَبِّ ارْنِيْ اَنْظُرْ اِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَّرَانِيْ 7. sure, 143. ayet.

⁶⁵ Şair, bu beyitten sonra yeniden İran tarihine geçer. Hüsrev'in Şîrûye tarafından öldürülmesini, Şîrûye'nin durumunu, Pûrân Duht'un tahta geçişini ayrı başlıklar altında 15 beyitle anlatmıştır. Buraya kadar verdiğimiz beyitlerin, bazı *İskender-nâme* nüshalarında bulunduğu yukarıda değinmiştik.

- Ola kim çün sen anı işidesin
 Aña pey-rev olmağı iş idesin
 Mevlidini ol Resül'ün eydeyim
 Ne 'acâyib kiçanda var şerh ideyim
 Ol Muhammed kiçAhmed ü Maḥmūd'dur
 Âferinişden kamu maḫşüddur
- 70 Evvel-i maḫlûḫ rûḫıdur anuñ
 Aşlıdur ol nûrı cânuñ hem tenüñ
 Ne diyeyim kim nedür ol nûr-ı pāk
 Kim yir ü gök olduçanuñla tâbnāk
 Siflisidür anuñ ay u gün ki var
 Hem bu encümler görünür âşikār
 Cümle-i ervāḫa ol nûr oldu vaşl
 Kamu eşyâ fer' ol nûr oldu aşl
 Kanda girse ol Nebi'nüñ 'unşuru
 Kiçol idi her 'aybdan pāk u berî
- 75 'Unşur ol cüz'e direm diñle beni
 Kim mürekkeḫ olduçanuñ andan biri
 Nirde ki ol cüz' olurduçol pāk nûr
 Ba'zı ebşāra ider idi zuhūr
 Gāḫ Ādem gāḫ Şiṣ ü gāḫ Nūḫ
 Geh Birāḫim andan alurdu fütūḫ
 Sāliyān devr eyleyüp çerḫ-i felek
 Kim aña encüm olup durur bezek
 İrdi 'Abdu'llāḫ'a ol 'unşurla nûr
 Bildi kiçandan olası durur Resül
- 80 Daḫı kimse görmediçol nûrı yaḫin
 Mürre kıızı Āmine gördi hemin
 İşbu gözden ayru bir göz daḫı var
 Görür ol bu görmedügin âşikār

⁸⁰ Āmine: metinde hep "Fâtıma" olarak yazılmıştır.

Ol göz ileyidi Şiddik u ‘Ömer
 Aḥmed’eḥanuñla iderlerdi nazar
 Anuñ ileḥanı görürlerdi beşir
 Hem sirâc-ı pāk u hem şem‘i münir
 Lâ-cirem imān getürdiler aña
 Anuñ ile oldılar önden şoña

85 Yoğidi Bū-Cehl’deḥol gözden eşer
 Görmez idi Aḥmed’i idüp nazar
 Bu sözüme oş *terāhüm yenzurün*
 Tanuḳumdur tā *ve hum lā-yubşırün*
 Āmine itdiḥarzū kiḥol ‘unşuri
 Ol ola ki ol idi ḥüb u arı
 Hem yigitlik var idiḥanda hem cemāl
 ‘İşmet ü ‘ālī-neseb hem mülk ü māl
 Didi ‘Abdu’llāh’a kim alsın beni
 Kim kılam serverlere server anı

90 Şifte oldı aña gönlüm benüm
 Yolına olsun fidā cānum tenüm
 Bulcaḳ bāzār-ı ‘Abdu’llāh revāc
 Vardı ive kiḥide sāz-ı izdivāc
 Āteş-i şehvet uruban işti‘āl
 İtdi elh-i beyti birle ittişāl
 Şehveti çün müştehāt itdi ḳabül
 Düşdi ana rahmine ol dem Resül

yk.53a

Gitdi ‘Abdu’llāh’dan ol ‘unşurla nūr
 Āmine cānına düşdiḥandan fütür
 95 Çünkü ‘Abdu’llāh’da nūrı bulmadı
 Kısmeti degüldi anuñ olmadı

⁸⁶ وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ : 7. sure, 198. ayet;

yubşırün: metinde “yunşarün” olarak yazılmıştır.

⁸⁷ Āmine: metinde “Fāḫima”.

⁹² İşti‘āl : metinde “iştiğāl”.

⁹⁴ Āmine : metinde “Fāḫima”.

- Neylesün maşşüdü, anuñ ol nūr idi
 Nūr 'Abdu'llāh'dan ḥod dūr idi
 Āmine ceḥd itdi nūrı bulmadı
 Kısmeti degüldi anuñ olmadı
 Kısmetini yir yir ise her kişi
 Kim terāzūyiledür 'ālem işi
 Kimse kimse kısmetini yiyimez
 Ayruḡuñı kimse binüm diyimez
- 100 Çekdi İskender ḡam u dürlü ta'ab
 Hızra virildi, āb-ı ḡayvān iy 'aceb
 Cün anı aña ḡomış idi İlāh
 Lā-büd İskender aña bulmadı rāh
 Çünkü ana raḡmine düşdi Resül
 Yire gökden itdi raḡmet Ḥaḡ nüzül
 Düşdi ol yıl Mekke ḡalkı rāḡata
 Dürlü dürlü, āsāyiş ile ni'mete
 Mevlidi çünkü mübārekdi anuñ
 Ucuz oldu narḡı ḡamu nesnenüñ
- 105 On yıl idi rāst kim Aşḡāb-ı Fıl
 Ka'be ḡaşdına idüp ḡoḡ ḡāl ü ḡıl
 Ebrehe'ydi, Aşḡāb-ı Fıl'üñ serveri
 Yörیدی cem' idüben ḡoḡ leşkeri
 Geldi tā ki Ka'be'yi virān ḡıla
 Şehri yaḡup ḡalkını bī-cān ḡıla
 Ana ḡarnında, olduḡıyüçün Resül
 Ka'be'ye ḡic āfet olmadı nüzül
 Virbidi, ḡayren ebābil'i İlāh
 İtdiler ol leşkeri cümle tebāh
- 110 Seng-i siccīl'i hevādan atdılar
 Cümlesin ol leşkerüñ yoḡ itdiler

⁹⁷. Āmine : metinde "Fāḡıma"; ikinci dize, 95. beyitin ikinci dizesiyle aynıdır.

¹⁰⁵, ¹⁰⁹, ve ¹¹⁰. beyitlerde anlatılan olay için bkz. Kur'an, 105. (Fıl) sûre.

Ol Resül'ün izzetiyiçün İlâh
 Ka'be'yi itdürmedi Canlara tebâh
 Leyletü'l-cum'aydı vü şehr-i receb
 Maşkı-ı nuḡfe iy 'ilm iden taleb
 On ikisinde rebî'u'l-evvelün
 Olmuş idi ol işi âsân bilün
 Şıḡl-i ḡaml olmadı vü derd-i maḡâz
 Toḡup Aḡmed şirk buldı inḡırâz

115 Anaya andan aḡırlık girmede
 Toḡar iken hiç aḡrı görmedi
 Çün hümâyün-fâl ile toḡdı Resül
 Ka'be şavbına sücûda vardı ol
 Secdeden dönüp yüzün tutdı göge
 Kimdür anı eyle kim gerek öge
 Sürresi kaḡ' olmuş u maḡtün idi
 Şanasın kim lü'lü'-i meknün idi
 Ol gice cümle kelisâ vü künişt
 Yire düşüp oldu küfrün işi zışt

120 Secdeye indide cümle bütler ser-nigün
 Geldi diyü ol Nebiyy-i reh-nümün
 Oldı hem Kisrî'nün eyvânı ḡarâb
 Sâve bahri ḡurıyup oldu serâb
 Söynidi biñ yıl yanan âteşkede
 ḡaḡdan artuḡ işbu işi kim ide
 Pâzişehlerün başından düşdi tâc
 Oldı ḡalkuñ arasında inzi'âc
 Pes ulular 'ilm ehlin dirdiler
 Anlara çok dürlü nesne virdiler

125 Didiler kim virünüz bize ḡaber
 Kim bilevüz niredendür bu eḡer
 Ehl-i reml ile müneccimler 'ayân
 Didiler kim şöyledür ḡükm-i ḡırân

- Kim bu gice toğdı bir mevlüdi pāk
Kim kılıcı kâfer idiser helāk
Anuñ olısar kamu mülk-i 'Acem
Hvār olısar yire düşüp tâc-ı Cem
Olısar ol şâhib-i vahy ü kitâb
Fazlı anuñ olısar faşlu'l-ḫitâb
- 130 Şarkdan tâ garba server olısar
Pâzişehler aña çâker olısar
Din anuñdur bâkı-i edyân hebâ
Söz anuñdur daḫı söz bād-ı hevâ
Ol durur ol enbiyānuñ ḫâtemi
'İşkına yaratdı Hâlık 'âlemi
Girü Peygamber sözün söyleyelüm
Tıfl iken ḫâlini şerḫ eyleyelüm
Her gögüzi kiçemmek isterdi Resül
Ne kadar yoksa olurdu südi bol
- 135 Nice kim acdıysa girye kılmadı
Döşegineçandan necâset gelmedi
Çünkü dili açluban söyledi
Lâ-İlâheçillâ'llâh'ı zıkr eyledi
Dir idi kim bütleri yakmak gerek
Kanda kim var deyr ani yıkmak gerek
İşbu bütler kim taparlar oş 'ayân
Küfr durur zulm ü 'udvân bi-gümân
Büt nedür kiçaña 'ibâdet ideler
Ya aña tapmağı 'âdet ideler
- 140 Çün ser-â-ser işbu bütlerdür cemâd
Tapmak anlara nedür şerr ü fesâd
Bilür idiçAllâh'ı istidlâl ile
Kiçol durur ma'büd istiklâl ile

¹³¹. bâkı-i ; metinde « بآقسی » biçiminde yazılmıştır.

Çünkü tıfliyyet gidüp irdi şafâ
 Peyk oldu hıdmetine anuñ hevâ
 Her yaña kim varur idi ol 'ayân
 Bir bulıt olurdı aña säyebân
 Hem ağaçlar secde iderlerdi aña
 Güş dut bu söze kim direm saña

- 145 Toğduğından kırka irince tamâm
 Gayr-ı vâkı' gelmedi andan kelâm
 Şüreti hûb idi vü tab'ı kerim
 Sireti anuñ 'alâ hulkin 'azim
 Mekke ehli cümle aña yâr idi
 Kamu aña 'âşık-ı dizâr idi
 Taybe ehli varıcak bir leşkere
 Adın añarlardı anuñ yik-sere
 El götürüp dirler idi iy İlâh
 Kim kamuya rahmetüñ durur penâh

- 150 Ahmed-i Mürsel hakıyçün ki ol 'ayân
 Kopard oş âhir zamânda bi-gümân
 Bize şöyle lutf it iy dâd-ger
 Kim bulavuz düşmana tizde zafer
 Ol mübârek adıçün Perverdigâr
 Feth virürdi olara âşikâr

HİKÂYET-İ BUHEYRÂ RÂHİB

Bir hikâyet dahı eydeyim saña
 Ol Nebi'den güş dutarsañ baña
 Ol zamânda ki ol Nebi oğlan idi
 Halk cümle cism idi ol cân idi

- yk.53b 155 'Ammuyile kıldı ol Şâm'a sefer
 Kim seferde hâşıl olur çok hünere

¹⁴² hevâ : metinde "hebâ" biçiminde yazılmıştır.

¹⁴⁶ : وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ 68. sure, 4. ayet.

- Mekke şehrinden çıkup çün gitdiler
Ol Buḥeyrâ deyrine seyr itdiler
Deyr Şâm'ũn yakınındaydı yakın
Yolları ol deyr idi canlaruñ hemñ
İdibenüñ seyr deyre yitdiler
Ol gice ol deyr öñinde yatdılar
Ol Buḥeyrâ ki Resûle yitmedin
Aña getürmişdi imân görmedin
- 160 Bilmiş idi kim oluban toğrı yol
Ol araya iresi durur Resûl
Düzdi rāhib kārban için ta'ām
Kim ziyāfet ide anlara tamām
Da'vetine kārban cem' oldılar
Ulu kiçi bir yire dirildiler
Çün deve güderdi anda ol Resûl
Zāhir olmamış idi orada ol
Didi rāhib var mı kimse gelmemiş
Sizden işbu cem'a hāzır olmamış
- 165 Didiler bizden bir oğlan var hemān
Kim deve şaklamağa kaldı 'ayān
Didi kim viribüñ anı getürüñ
Çün irişe ol ta'āma oturuñ
Çün Buḥeyrâ gördi irākdan anı
Şazımānlık tıldı cānı vü teni
Gonce gibi kim ire bād-ı şabā
Keşf buldı ol dem ü neşv ü nemā
Gördi ki üstinde anuñ bir gamām
Sāyebān olmuş durur aña tamām
- 170 Pes Resûl'ũn ayagına düşdi ol
Didi Hāk'dan halka bu durur Resûl
Budur ol 'İsî beşāret itdügi
Budur ol Mūsî işāret itdügi

Budur ol Peyğamber-i āhir-zamān
Yok durur ba‘siyyetine anuñ gümān

Ben buña imān getürdüm görmedin
Dağı vahy ile nübüvvet irmedin

Pes ta‘āmı yimege oturdılar
Çünkü yiyüp sofrayı götürdiler

175 Didi rāhib bunlara kim bu Resül
Ki olısar ehl-i fūrū‘ u hem uşul

Dīni bunuñ dīnleri nesh idiser
Cāhiliyyet ‘ahdini fesh idiser

Buña düşmandur Yehūdā nā-sezā
Şām’a iletmek bunu olmaz revā

Kim Yehūdiler bunı ger bileler
Buña çok mekr ü mazarrat kılalar

Andan anı Mekke’ye gönderdiler
Kendüler Şām’a ‘inān dönderdiler

BEYÂN-I HÂL-İ İMÂN AVÜRDEN-İ TÜBBA‘-İ EKBER BER RESÜLU‘LLÂH ‘ALEYHİ‘SSELÂM

180 Saña bir dağı hikāyet ideyim
Güş ol tā ki rivāyet ideyim

Ol Nebi’den öñdin üç yüz yıl tamām
Bir melik kopdı Yemen’den şāz-kām

Adiyidi Tübba‘-ı Ekber anuñ
Kulluğındaydı besī server anuñ

Mülki çoğ u mālî bî-hadd u şümār
‘İlm ü fazl ile cihānda nām-dār

Şuhf-i İbrāhīm ü Tevrît’i tamām
Dağı İncil okumuş ol nik-nām

185 Ne ki taşnif itmiş idi Dāniyāl
Kamusın bilürdi ol şāhib-kemāl

Ol zamān imān getürmişdi aña
Diñle bu sözi ki eydürven saña

Ümmetinden oldu canuñ ol gelmedin
Bu iki beyti didi ol ölmedin

شَهِدْتُ عَلَى أَحْمَدِ أَنَّهُ
رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ بِأَرِي النَّعِيمِ
فَلَوَّمُدَّ عُمَرِيُّ إِلَى عُمَرِهِ
لَكُنْتُ وَزيراً لَهُ ابْنِ عَمِّ

İMÂN ÄVÜRDEN-İ TÜBBAC-İ EKBER PİŞ EZ
DİDEN-İ RESÛL 'ALEYHI'S-SELÂM*

- 190 Çün yakın geldi ki irişe Resûl
Kırka kim sinn-i nübüvvet oldu ol
Cinnden böyle gelür idi ğurüş
Kim yakın geldi zamân-ı vahy oş
İrer oş âhir-zamân Peyğamber'i
Ki idiserdür küfrden mülki beri
İşbu ävâzeydi tolu her maķâm
Kim gelür Peyğamber-i âhir-zamân
Ädemiyi tağda görse cânavâr
Virür idi Muştafa'dan ol ğaber
- 195 Kim Muħammed'dür ki irişidi yakın
Ki ol durur ol *rahmeten li'l-âlemîn*
Kaçar iken dir idi şayyâda şayd
Ne dürişürsin beni itmege kayd
Bir Nebî ğopdı aña var kim yakın
Şayd ğaydından yig ola ğayd-ı din
Tağda her bir ğâr idüben şadâ
Câ'e ğıyne'l-vahy iderdi şadâ

188. Ahmed (Muhammed)'in Tanrı elçisi olduğunu gördüm,

199. Eğer ömrüm onun ömrüne (zamanına) ulaşıyadı, ona vezir olmak isterdim.

* Bu başlık yanlışlıkla yazılmıştır. Burada daha başka bir başlık bulunması gerekirdi.

195. وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ 21. sure, 107. ayet.

: جاء حين الوحي

Berg yil esse Muhammed dir idi
Hem bulıtda ra'cd Ahmed dir idi

200 Bu 'alâmetler kamu irhâş idi
Kim aña kable'n-nübüvve hâş idi
İşid andan mu'cizâtını anuñ
Kim bula zevk u şafâ cānuñ tenüñ

DER BEYÂN-I ŞIFÂT-I MU'ÇİZÂT-I RESÛLU'LLÂH
'ALEYHİ'S-SELÂM

Mu'cizātuñ evveli Kur'an durur
'Akl u rûha revh ile reyhân durur
Adı Tıbyân u Beyân'dur u Hüdâ
Hem Mübârek'dür ü hem Nür u Şifâ
Raḥmet ü Büşrâ Şırâ-ı Müstakim
Daḥı Hablu'llâh u Kur'an-ı Kerim

205 Her faşih oldı katında pâyımâl
Hem belig oldı öñinde güng ü lâl
Baḥr-ı ma'nidür aña yokdur kerân
İremez hem gavrine hergiz nişân
Yokdur anuñ ḥaḳhına hiç reyb
Kim leb-â-leb toludur esrâr-ı gayb
Mevcine baḳḳıl ki cevherler olur
Keffini gör kim ne 'anberler olur
Okı anı kim olasın cümle nür
Cennetü'l-me'vâda bulasın sürür

210 Okısañ ḥaḳku't-tilâve okı kim
Sırr-ı gaybı saña keşf ide Kerim
Süz ile okı anı isterseñ şafâ
Şem' süz olmasa bula mı ziyâ

- Okiyup anı tedebbür eylegil
Ol ma'ânide tefekkür eylegil
Her ne mu'ciz var ise zâyil olur
İşbu mu'ciz tâ ebed bâkî kalur
- yk.54a Kim Hâk'uñ ahlâkı durur ol kitâb
Söz bu durur bi-htaâ külli şavâb
- 215 Ki ol tevâtürle yakîn mu'ciz durur
Cümle andan 'âciz durur
Dağı mu'ciz olmasa anuñla hemîn
Farz idi Peygamber'e imân yakîn
Liki muṭlak mu'cizâtı bu durur
Ol tevâtürle olduğı zâhir durur
Muṭlak-ı mu'ciz tevâtürle yakîn
Oldı sözi añladuñsa iy ehl-i dîn
Çün nübüvvet da'veti oldu âşikâr
Toldı âvâze kamu şehr ü diyâr
- 220 Ehl-i Taybe dîne rağbet kıldılar
Ol Nebi'nüñ toğrulugın bildiler
Buldılar Tevrît'de andan nişân
Bildiler ki oldur Nebî âhir-zamân
Ehl-i Mekke bağlayup anuñla kin
Kaṭline kaşd itdiler anuñ yakîn
Anlaruñ kaşdını çünkim bildi ol
Fikr ile tedbiri böyle kıldı ol
Mekke'den gidüp Medîne'ye vara
Ne gelürse başına anda göre
- 225 Kim Medîne halkı anuñlaydı dost
Şanasın lahm idi ol u halk pöst
Ol gice kim kaşd itdiler ki anı
Şöyle ideler kim kala başsuz teni

215. Metinde boş bırakılmış.

Gözedürlerdi ki uyhusı gele
 Döşeginde yatıban bî-ḥūd ola
 Anda anı öldürüben gideler
 Biz degülüz diyü inkâr ideler
 Döşegine girdiḥanuñ yatdı ‘Alî
 Ol ḥalîfe ol imâm u ol velî

230 Ol gice yolunıbanuñ ol Resül
 Ṭaybe’ye tutdı Ebū-Bekr ile yol
 Nirede kim ḳorḳulu ola ḳarâr
 Sünnet ol kim ideler andan firâr
 İşüñi işle çü fırsat bulasın
 Kim hemîşe fetḥ ü nuşret bulasın
 Anı öldürmege çünkim geldiler
 Döşegindeḥanuñ ‘Alî’yi buldılar
 Bildiler (kim) anı fikr itmiş durur
 Ḳoyubanuñ Medne’ye gitmiş durur

235 Virbidiler bir sipâhî sehmnâk
 Kim ideler anı buluban helâk
 Yayag idi anda Şiddîk u Resül
 Bir maḡâraya irürdiḥanları yol
 Leşker irişdi vü anlar bildiler
 Girüben ol ḡara penhân oldılar
 İrişüp fermân-ı Ḥayy-i Lâ-yemût
 Ḡara perde gerdi ol dem ‘ankebût
 Şöyle kim şad-sâle şanurdu gören
 Fikr it ol perdeyi kimdür ören

240 Şöyle örđi ḡarı ol dem cânavâr
 Kim belürmezdi içindeḥanuñ ne var
 Bir gügercin daḡı orada uçar
 Dem-be-dem ol ḡaruñ önünden geçer

²³⁴. (kim): metinde yoktur.

Leşker-i kâfir çü gâra irdiler
 Kapusın gâruñ örilmiş gördiler
 Murg-ı vahşî anda uçar gördiler
 Kimse yok diyü tefekkür kıldılar
 Ol aradan leşker-i kâfir girü
 Döndiler gitmediler hiç ilerü

245 Dönicek anlar Ebû-Bekr u Resûl
 Duttılar ol Taybe'ye varmağa yol
 Bu söze hüccet gereksey ehl-i hüş
 Sâniye isneyni iz humâ fi'l-gâri oş
 İşmet itdüginde Hayy-i Lâ-yemût
 Mâni' olur şerre beyt-i 'ankebût
 Kimi kim Hâk şaklar ola hî-gümân
 Bir gügercin yiter aña pâşbân
 Çünkü dönüp gitdi kâfir leşkeri
 Kim Sürâk idi olaruñ serveri

250 Bir kaç atluyile girü döndi ol
 İrişem diyü Resûl'e tutdı yol
 Sürüp irdi kim bula Peygamber'i
 Kıla anuñ cânını tenden berî
 Dut bu mel'ûnı didi yire Resûl
 Dizine dek yir içine batdı ol
 Ol la'ini çün zemîn itdi zemîn
 Didi kim iy rahmeten li'l-'âlemîn
 Yire digil kim koşın bini gidem
 Varmayam senden yaña ben bir kadem

255 Çün Resûl emr itdi yir kodı anı
 Çün çıkup kurtıldı toprağdan teni

^{246.} ثَانِيَّ آثْنَيْنِ إِذْهُمَا فِي الْغَارِ : 9. sure, 40. ayet.

^{253.} وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ : 21. sure, 107. ayet.

Girü kaşd itdi Resül'e ol la'ın
 Dutdı anı biline degin zemîn
 Pes Nebî'den girü diledi amân
 Kim dönüben Mekke'ye ola revân
 Gögsine dek batdı üçünci kez yire
 Yire hüküm itmek bu resme kim göre
 Diledi girü amân peyvend ile
 Sözüni berkitdi çok sevgend ile

260 Bildi kim bir dağı itse hamle ol
 Yire batar başına dek cümle ol
 Ol Nebî virdi girü aña amân
 Kim dönüben Mekke'ye oldı revân
 Merhamet öğren Nebî'den ki işledi
 Kâfire üç kez amân bağışladı
 Mü'min ol durur kim anda rahm ola
 Rahmı olmayanda ne imân kıla
 Ol ikisi Taybe'ye çün geldiler
 Taybe'den çoklar müsülmân oldılar

265 Tutdı revnak anda Peygamber işi
 Oldı cümle Taybe ehlinün başı
 Çünkü Mekke ehli Resül'i bildiler
 Ki ehl-i Taybe aña ragbet kıldılar
 Ol cemâ'at bir yire dirildiler
 Def'ine anuñ kılıcı buldılar
 Otuz iki biñ kişi cem' itdiler
 Taybe'nün yolını tutup gitdiler
 Ki ol diyârı ucdan uca yıqalar
 Halkı kırup evlerini yaqalar

270 Anda varup nâ-mübârek fâl ile
 Kam' ideler anları istişâl ile
 Çünkim irişdi Resül'e bu haber
 Cem' idüp aşhabı oldı çäreger

- Kâfir-i düşman be-gâyet çoğ idi
Az idi aşhâb şevket yoğ idi
Cem^c oluban bir araya ehl-i dîn
Üç yüz on üç kişi bulındı hemîn
Çâre ol oldı ki halkı şalalar
Taybe'yi handağ içine alalar
275 Pes tevekkül idüben oturdılar
Cân sevüsin aradan götürdiler
yk.54b Feth leşker çoklığıla olmaz yakîn
Feth ü nuşret olsa Hâk'dandur hemîn
Çün ezeldendür muqadder bu ecel
Pes ölümden ne gerek bunca vecel

BEYÂN-I MU'CİZE-İ RESÛLU'LLÂH DER RÛZ-İ HANDAĞ

- Ulu kişi handağa başladılar
Bir iki gün anda iş işlediler
Çıkdı ol handağ içinde bir hâcer
Ki olmaz aña hiç âhen kârger
280 Nice kim cehdi ziyâde kıldılar
Şınmadı ol taş 'âciz kaldılar
Çünkü irişdi Resûl'e bu haber
Vardı ki ol taşta ola çâreger
Urdu bir mi'vel taşta Fahr-ı Enâm
Şöyle ki ayrıldı taşuñ şülşi tamâm
Nûr çıktı âhenle taşdan hâl-i nâr
Ki oldı Taybe tağı andan âşikâr
Didi anlar düşleri gibi kuşûr
Rûm'dan gördüm benümdür bî-kuşûr
285 Bir dağı urduğda Resûl-i Kirdgâr
Şülşi şınup nûr oldı âşikâr

²⁸³. hâl-i : metinde « خالی » yazımıyladır.

Didi görindi baña şun'ā tamām
 Ümmetümüñdür kâmusı bî-kelâm
 Sındı bir darb ile dağı şülşi hem
 Nûr zâhir oldu şöyle kim 'alem
 Didi binümçün düzilmiş yir tamām
 Açılup ne varsa gördüm bî-kelâm
 Gördüğüm yir ümmetümüñ olısar
 Ümmetümüñdür kâmusın alısar

290 Bir zamân küffâr çünkim eşdiler
 Zahmet ile Taybe'ye irişdiler
 Korku düşürdi gönüllerine Hakk
 Şöyle kim oldu mehûn yüzinde şakk
 Tenlerinden gitdi tâb ile tüvân
 Hem ayak elden rikâb ile 'inân
 Taybe yöresinde hayme kurdılar
 Biş ü kem anda otuz gün durdılar
 Hiç yog idi arada ceng ü kıtâl
 Gâh gâh olurdu ok ile nişâl

295 Çünki havf idi gönülleri tolu
 Çoğ idiler oldılar azdan alu
 Va'de çün dükenmege oldu sebil
 Vahy indürdi Resûl'e Cebre'il
 Kim hezîmet irüşür bu cem'a oş
 Belki şimdi kiçitdi baħr-ı kahr cüş
 Gerçi geldiçanlara şimdi çok haħar
 Sâ'at-i maħşerdür *edhâ ve emerr*
 Gitdi Rûhu'l-kuds vahyüñ âyetin
 Okıyup aşhâba didi gâyetin

300 Pes kılıcını hamâyil bağladı
 Haşm üzre seyl gibi çağladı

^{298.} بَلِ السَّاعَةِ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَذْهَىٰ وَأَمَرٌ : 54. sure, 46 ayet.

- Pes bir avuç seng-rîze şaldı Resûl
Şâheti'l-ecvüh diyü atdı anı ol
- Zerre zerre girdi düşman gözine
Oldı her bir kişi meşgûl özine
- Gözlerinden seyl-i hûn oldı revân
Düşdi gönline kamunuñ bîm-i cân
- Esdi ol dem nâ-gehân bād-ı şabâ
Şöyle ki şoldı toprak ol berg-i hebâ
- 305 Kamusını şaldı düşman gözine
Girdi efsân itdi olaruñ yüzine
- Hikke düşdi gözlerine oldı yuş
Şandılar kim gözlerini çıkdı oş
- Dağı katırak esüp bād-ı şabâ
Haymeler yıkıldı ürküp çâr-pâ
- Oldılar bî-ceng cümle münhezim
Küfr bünyâdı ne olur münhedim
- İrüp aşhâb-ı Resûl'e Kirdgâr
Katlı itdiler 'ādūdan bî-şümâr
- 310 Raht u büngeh her ne kim var buldılar
Cümlesin dirüp ganîmet kıldılar
- Çün zafer buldı Resûl'ün leşkeri
Feth itdiler yöriyüp Hayber'i
- Yidi kal'a dağı hem feth itdiler
Cümlesini küfrden arıtdılar

HİKÂYET-İ FETH-İ KAL'A-İ HAYBER

- İşid imdi işin anda Hayder'ün
Yapışuban kapusma Hayber'ün
- Kapuya şol lahza kim zür eyledi
Kal' idüp kal'adan dūr eyledi
- 315 Çün elin işige urup çekdi ol
Kapuyı işigile yire dikdi ol

301. شَاهَتِ الْأَوْجِه : Yüzünüz bed (kötü, çirkin) olsun.

314. Zur: metinde, "devr".

Yirden alup kapuyı götürdi ol
 Pes Resül'ün katına getürdi ol
 Didi bu iş kuvvet-i lâhût ile
 Oldı şanma kuvvet-i nāsūt ile
 İşbu hâli çün şahābe gördiler
 Kal'aya tekbir idüben girdiler
 Bir kabîle var idi Enbâ'ü'n-Nazir
 Taybe şehri yöresinde cāy-gir

320 Bir dağı Enbâ'ü'l-Kureyza var idi
 Ki işleri Peygamber'e inkâr idi
 İşleri dîn ehline mekr ü şikâk
 Her ne var anlar dîniydi Ehl-i nifâk
 Evliyānuñ leşkeri islām-cem'
 Biğ u bünden itdiler anları kam'
 Ehl-i dîn çün böyle kuvvet dutdılar
 Mekke'yi dağı varup feth itdiler

DER BEYÂN-I FETH-İ MEKKE

Müşrik ü Hüd u Naşarâ geldiler
 Ehl-i tevhid ü müsülmân oldılar
 325 Buldı dîn ü şer' bāzârı revâc
 Her yañadın Taybe'ye geldi harâc
 Çünkü revnağ buldı kâr-ı şer' u dîn
 Da'vet-i Hâk irdi tâ aqsâ-yı Çîn
 Ol zamân Perviz idi İrân'a şâh
 Şâhib-i baht idi vü taht u külâh
 Da'vet itdi dîne Perviz'i Resül
 İtmedi ol da'vetin anuñ kabül
 Ol ki tevfiğ olmadı aña refiğ
 Toğrı yol varana olmaz hem-çarik
 330 Nâmesin Peygamber'ün urdı yire
 Pâre pâre itdi yırtuban yara

Nâmeyi yırtta dururdu dağı ol
 Ki canı keşf ile görürdi ol Resûl
 Ol dem aşhâba didi ki ol dil-siyâh
 Nâmemüzi yırtuban itdi tebâh
 Oğlı Şirûye anı ider oş helâk
 Kılur ol nâme bigi bağrını çâk
 Bi-edebliği cezâsın bulur ol
 İşidesiz kim nice zâr ölür ol

yk55a 335

Ĥüsrev almışdı sevüp bir 'avreti
 Nakş-ı Mânî'dür diyeydüñ şüreti
 Adı Şirîn idi lîkin ışkı şür
 Şirveş Şirûye'ye ışk itdi zür
 Kaşd itdi kim işi Ĥüsrev öle
 Tâ ki Şirîn hâş kendünün ola
 Kim durur kim döye ışkuñ zürına
 Kim bilür kim ışk nedür zürı ne
 Ĥüsrev ü Şirîn yaturken bir gice
 Yardı Ĥüsrev karnını ucdan uca

340

Bacadan inüp anı kıldı helâk
 Nâme bigi itdi cigergâhını çâk
 Söyle kim didi Resûl-i Zü'l-celâl
 Ol gice bu şüret ile oldı hâl
 Var idi bir beg Yemen'de râst-rev
 Râstlıkda kamudan almış girev
 Mü'min olmuşdı Resûl'i görmedin
 Yolına girmişdi aña irmedin
 Dâniş ehli şahş idi pāk-i'tikād
 Şöhret ile aña Necâşi olmuş ad

345

Ol Yemen'de ölür ü Ĥayrû'l-beşer
 Öldügi gün Taybe'ye irdi haber

³³¹. Nâmeyi : metinde ((نَامَه)) yazılmıyladır.

³³⁷. öle : metinde "ala" biçiminde yazılmıştır.

Kıldı aşhâb ile anuñcün namâz
Kim aña rahmet kıla ol bî-niyâz

NÜMÜDEN-İ RESÛLU'LLÂH KERÂMET DER SEFER-İ ÂHAR

Bir seferde kim çerisi çoğ idi
İrdiler bir yire kim şu yog idi
Halk anda zâr u teşne kaldılar
Pes Resûl'e hâli 'arza kıldılar
Hâlden ol dem ki âgâh oldu ol
Bir şuşuz şu kabın ele aldı ol
350 Kıdı elin ol kabuñ ağızına ol
Barmağından ağıdı bir şu şöyle bol
Ki ol şudan kâmusı sîr-âb oldılar
Götürübildüklerince aldılar

BEYÂN-I KERÂMET-İ Ū DER TENG-SÂL

Kaht yılında ki yog idi ta'âm
Açlığa uğradı aşhâbı tamâm
Ayca bir kursı eline aldı ol
Yidi yüze küt u kuvvet oldu ol
Yidi yüzi dağı toyup gitdiler
Evlerine dağı nesne iltidiler

BEYÂN-I KERÂMET-İ ÂHIR DER FETH-İ HAYBER

355 Çünkü Peygamber irişdi Hayber'e
Râyetin virmek dilerdi Hayder'e
Didi yarın viriserem râyeti
Bir kişiye ki andadur feth âyeti
Hayder'ün ol gice ağırdı gözi
Şöyle kan yaş ile boyandı yüzi
Tañla okuduñanı kim vire 'alem
Gördi iki gözi tolmış eşk ü dem

- Gözlerine sürdi elin ol zamân
İrdi ağrımış göze Hâk'dan amân
- 360 İy niçe hasta ki aña irdi Resûl
İrdügi demde selâmet buldı ol
İy ki niçe şâhib-i zaḥm u elem
Bir deminden oldu anuñ bi-renc ü gam
Bir işâretle ki tağa kıldı ol
Tağ ayrılup arası oldu yol
Leşker ile çün aradan gitdi şağ
Râst oldu ulaşuban girü tağ
Kılıcından oldu pür-ḥün çâh-ı Bedr
Barmağıyla oldu dü-nîme mâh-ı bedr
- 365 Dileseñ ki ire yakîne bu haber
Okı Qur'an'daki *ve'n-şakka'l-kamer*
Baḥr bigi seyle karşı yörیدی
Seyl aña yol olmağ için kurıdı
Bil ki yir ü gök musaḥḥardı aña
Diñle bu sözleri kim direm saña
Aña zehr-âlûde biryân söyledi
Zehrnâk olduğunu şerḥ eyledi
Nuḫka geldi anuñ elinde sūsmâr
Didi kim sen (hak) Nebî'sin âşikâr
- 370 Mu'cizâtın halk çünkim bildiler
Dine girmeklige rağbet kıldılar
Din-i İslâmuñ dirilüp leşkeri
Yörیدiler tutmağa her kişveri
Çanda kim Hâk emri birle irdiler
Dine girmeyene kılıç urdılar

^{365.} اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَاَنْشَقَّ الْقَمَرُ : 54. sure, 1. ayet.

^{369.} (hak) : metinde yoktur.

Cāhidū'l-küffār emrin dutdılar
Cānı Hāḡ yolına ḡurbān itdiler

İnne fī mevṭī ḡayātī didiler
Hem *ḡayātī fī memātī* didiler

- 375 Oldı olduḡda kılıçları revān
Ümmetī ta'ālū ve lā-tu'ālā 'ayān
Dutdılar u hem dutalar 'ālemi
Fikr ide bu işi olan ādemī
Gicelerden bir gice olmışdı sa'd
Çoḡ idi ol gicede berḡ ile ra'd
Ne uyurdu ne uyanuḡdı Resūl
Yire gökden Cebre'ıl itdi nüzūl

BEYĀN-I BURĀḲ ĀVÜRDEN-İ CEBRĀ'İL 'ALEYHİ'S-SELĀM BER RESŪL 'ALEYHİ'S-SELĀM

Bir burāḡ ile iniben Cebre'ıl
Ol Resūl'e didi sini *okur Celil*

- 380 Emri işidüp Resūl-i Kirdḡār
Ol burāḡa diledi ki *ola süvār*
Ol burāḡ olmadı hergiz aña rām
Dimeyince ol *بَدْرَهُمْ* Faḡrū'l-enām
Aḡmed-i Muḡtār imām-i enbiyā
Tāc-ı ebrār u sirāc-ı evliyā
Pes burāḡa atlanup oldı revān
Vardı Ḳuds'e görđi orayı 'ayān
Çünki fermān eyledi Ḳayyūm u ḡayy
Yir ü gök oldı aña bir demde ḡayy

^{374.} *إِنِّ فِي مَوْتِي حَيَاتِي، حَيَاتِي فِي مَمَاتِي* : Gerçek yaşama (hayat) ölümümde dir.

^{375.} *أُمَّتِي تَعْلُوا وَلَا تَعْلَى* : Ümmetim yücedir, daha yüce ümmet yoktur.

^{373.} *جَاهِدُوا الْكُفَّارَ* : Kâfirlerle savaşın.

- 385 Çünki Kuds'e ilet-di anı rāst yol
Girdi ol dem Mescid-i Aḳsā'ya ol
Hāzır idi anda cem'-i enbiyā
Hem oradayidi cümle evliyā
Kamu virdiler aña anda selām
Didiler ehlā vü sehlā iy imām
Beyt-i Ma'mūruñ içinde enbiyā
Cümlesi itdiler aña iḳtidā
Kıldılar anda anuñ ile namāz
Eylediler Hālīḳ'a 'arz-ı niyāz
- 390 İḳtidā itdi enbiyā aña tamām
Kamusı me'mūm idi vü ol imām
Çün namāzı kıluban oldı revān
Gör-di yolda dikilü bir nerdübān
On idi ol nerdübānuñ pāyesi
Baḫt anuñ kim 'ilm ola sermāyesi
- yk.55b Bişi altun pāyenüñ bişi gümüş
Devlet anuñ ki gitmeye hergiz kem iş
Çıkdıḡı on pāyelü ol nerdübān
Hiss-i zāhirdür ü bātm bī-gümān
- 395 Dimek idi kim bu on hissi tamām
Terk it kim ḳurb ola yirüñ müdām
Gitmese idrāk ü cümle müdrīkāt
Nicesi ola müyesser keşf-i zāt
Çünki bu on oldı ḳarşuñda ḫicāb
Kamusın terk eyle kim budur şavāb
Rūh-ı Kuds oluban aña rāh-ber
Vardı oraya ki anda olur dāyim ḳamer
Gör-di bir 'ālem ḳamu nūr u ziyā
Her küdüret-den ki bulmuşdur şafā
- 400 Bir melik gör-di ol felekde ḫüb u pāk
Bir yüzi muzlim birisi tāb-nāk

³⁹⁷. on : metinde "od" yazılmıştır.

Geh eriyüp havf ile bulur fenā
Ger recādan irişür aña şifā

Yir yüzi anuñ ile pür-nür idi
‘Adli birle memleket ma‘mür idi

Ol melik virdi aña anda selām
Pes didi kim hayra maqdem iy imām

Gerçi kim ol muzlim ü pür-nür idi
‘Älem anuñ ‘adlile ma‘mür idi

RESİDEN-İ REŞÜLU’LLĀH BE-ĀSUMĀN-I DÜVÜM VE DİDEN-İ Û ‘UṬĀRİD RĀ

405 Ol aradan vardı ikinci göge
Kişi ögerse gerek anı öge
Ol felekde bir melek gördi imām
Çüst ü bes zîrek kamu işde tamām
Yarısı kar idi, anuñ yarısı nār
İki zıd bir yirde olmuş sâz-kār
Yazar idi bî-devât u bî-kalem
Söyler idi bî-zübân u harf u fem
İtdi, aña çok dürlü sırrı âşikār
Kıldı, anı ‘ilm-i ledünnide süvār

RESİDEN-İ RESÜLU’LLĀH BE-ĀSUMĀN-I SİVÜM VE DİDEN-İ Û ZÜHRE RĀ

410 Gördi üçünci felekde bir melek
Aña hüsn ile cemāl olmuş bezek
Rûh u reyhân anda vü nür u sürür
Cennetü’l-huld anda vü hür u kuşür
Güldür Haqq’ı diyen kişiye hür
Anı isdeyene zindāndur kuşür
Ol Resül andan sa‘âdet buldı çok
Ol kadar kim hiç hadd ü ‘addi yok

⁴⁰². Yir : metinde “Bir” yazılmıştır.

RESİDEN-İ RESÛLU'LLÂH BE-ÂSUMÂN-I ÇEHÂRÛM VE
DİDEN-İ Ü ÂFİTÂB RÂ

Gördi dördincide bir ulu melek
Rüşen anuñ nûrıla yidi felek

415 'Âlem-i ecsâmi pür-nûr eylemiş
Yir yüzini cümle ma'mûr eylemiş
Merhabâ diyüben aña söyledi
Müşkili kim var idi, âsân eyledi
Baht u devlet viridi vü feth u zafer
'İzzet ü te'yîd ü dağı kerr ü fer

RESİDEN-İ RESÛLU'LLÂH BE-ÂSUMÂN-I PENCÛM VE
DİDEN-İ Ü MERRİH RÂ

Çün beşinciye irürdi anı yol
Bir firişteh dağı anda gördi ol
Ne firişteh şöyle heybetlü dilir
Kim şecâ'at andan öğrenürdi şir

420 'İzz u nuşret viridi aña ol melek
Şol kadar kim aña râm oldı felek

RESİDEN-İ RESÛLU'LLÂH BE-ÂSUMÂN-I ŞEŞÛM VE DİDEN-İ
Ü MÜŞTERİ RÂ

Çün anı altıncıya irürdi yol
Anda dağı bir firişteh gördi ol

İşi, anuñ tesbîh ile taqdîs idi
Şugli hem ta'lîm ile tadrîs idi

Bir vilâyet buldı anda tolu nûr
Rûh u revh u dağı zevk ile sürür

Her sa'âdet kim yir ile gökde var
Ol melek itdi aña cümle nişâr

425 Oradan dağı gidüp ol muğtedā
Sidreye irdi kim oldur müntehā

RESÜLU'LLĀH RESİD BE-ĀSUMĀN-I HEFTÜM VE ZÜHAL
RĀ DĪD

Bi-gümān ol oldı yidinci felek
Gördi anda dağı bir ulu melek
Kim yire nūrı ider idi eđer
Likin anı görmez idi her başar
Yir ile gök heybeti tölmiş idi
Çerğ ü encüm aña rām olmuş idi
Ol firişteh didi  aña virüp selām
Kurbu bi'r-riđvāni min Rabbi'l-enām

430 Anda virildi řalāt ile řebāt
Hem vařār u dağı çok dürlü hibāt
Gördi bir  alem firiřtehler tolu
Didiler kim ĥayra mağdem iy ulu
Oradan bir yire  iletđi  anı Celil
Lev denevtü didi  aldı Cebre'il
 Ağl u hem ĥis orada ĥayrān idi
Fehm ü vehm ü fikr ser-gerdān idi
Ne cihet var idi anda ne mekān
Hem ne ĥayyiz var idi vü ne zamān

435 Yoğ idi  anda ĥurb u bu d u  abl u ba d
Leyl ü yevm ü fevĥ u taĥt u naĥs u sa d
Hem melek fikr itdüğinden hem beşer
Yoğ idi  ol Ĥazret'de bir zerre eğer

^{439.}  ورب بالرضوان من رب الانام   : Tanrı'nın rızasına yaklaştım (?)

^{430.} řebāt : Metinde  نبات   biçiminde yazılmıştır.

⁴⁸²  لَوْدَنْوْتُ اَعْمَلَةَ لَاحْرَقْتُ   : Bir parmak ucu öteye yaklaşmış olsaydım,

- Oradan bir vâdiye oldu revân
Kim virilmez kimseye andan nişân
Anuñ adı vâdî-i ha-ret olur
Her kim anda irişür hayrân kalur
Oldı Hazret'den orada aña nidâ
Kim gerek ki idesin baña senâ
- 440 Şükr-i ni'met istemekden ol 'ayân
Ni'metine hõd anuñ yoqdur kerân
Lâ-cirem kim didi *lâ-uḫṣî senâ*
Sen beḳâdasın benem ehl-i fenâ
Ol senâ kim saña lâyıqdur hemîn
Sen idebilürsin anı sen yakîn
Çün senâdan 'aciz gösterdi Resül
Ol senânuñ yirine oldu ḳabül
Tuḫfe anda yoḳlıḡ u 'aciz oldu pes
Daḡı nesne var diyü itme heves
- 445 Kendüñi yoḡ eyle kim var olasın
Şem' bigi cümle envâr olasın
Olma ḡarre tâ'ata kim ol ḡurür
İtdi Şeytân-ı racim adın ḡarür
Tâ'at ile Rabbü'l-erbâbı türâb
Bula dirsın kej degül mi bu ḡisâb
Çünkü aḡlardı gicelerde Resül
Şubḡ olnea ḳaluban ḡayretde ol
- yk.56a Kim ḳabül ola mı itdüḡi niyâz
Ya ola mı redd ḳılduḡı namâz
- 450 Ol ki aña *innâ fetahñâ* oldu vaḡy
Hem aña buyrılmış idi emr ü nehy

^{441.} لا اُحْصِي ثَنًا : Sena edemem (övgüm senin katına lâyük degildir).

^{450.} اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا : 48. sure, 1. ayet.

Ağlamakdan irte gice 'âdeti
 Hüzn idi peyveste resm ü sîreti
 Sen neçün böyle olasın pür-fuzûl
 Şanasın elbetde bulmuşsun kabûl
 Biñ hatâyile ki tâ'at kılasın
 Tâ'atuñ elbetde kurbet bilesin
 Kurbet ehli ol ki andağı senâ
 Olmış ola degşürülüb fenâ

455 Diline vü ellerine ura bend
 Kimseneye irmeye andan güzend
 Da'vi-yi zühd ü taşavvuf itmeye
 Tañrı mülkinde taşarruf itmeye
 Fıtratu'llâhuñ iren tefsîrine
 Çäreşider mi hilkatuñ tağyîrine
 Her kişi bir işde gerekdür yakîn
 Memleket bir iş ile olmaz hemîn
 Tut ki sen cehd ile kâmil olasın
 Ayruğa nice mükemmil olasın

460 Gey yüz iledür kelile hâr u has
 Dür şebhle itme bihüde heves
 Şöhret için bu menâbir üzre pend
 Kurbdan saña hicâb olur u bend
 Bu hurûş u cüş u bu hüzn ü enîn
 Şöhret için mekr ü hiledür hemîn
 Şöhret âfet mekr ü hiledür harâm
 Ehl-i takvânuñ ola mı bu maqâm
 Ger hurûş ileşolsursa muqtedâ
 Pes horûs olsa gerek gey pişvâ

465 Hüzn ile ger kişi bu tîmâr ola
 Nice ehl-i perde-i esrâr ola

- Çok durur kazgan ile çömlekte cüş
 Liki yüzleri karadur görgil oş
 Menber üzre halka itmek serzeniş
 Anuñ işidür kim ola bed-güniş
 Nice bir halkuñ etini tartasın
 Niçe it gibi deriler yırtasın
 Ger senüñ nefsuñ oladı mü'mine
 Kâfir adın urmayadı mü'mine
- 470
- Cennet ağlamakla girürse ele
 Cennetüñ ehli şagucılar ola
 Nerm söyle halka söyleme dürüş
 Kâkum ol nice olursın hâr-püş
 Kâkum olsañ pâzişehler tâcısın
 Kirpiyisen itlerüñ tārâcısın
 Şüfihg halkı talamağsa ahi
 Pes gerek kim şüfi ola it dahi
 Tâ'atin gören kişi nâ-ehl olur
 Her ne iş işlerse cümle cehl olur
- 475
- Çün riyâ şirk-i hafidür ço anı
 Ger muvaḥḥid diler iseñ sen seni
 İşbu sözler ḥod gerekmez eydile
 Liki istitrâd ile geldi dile
 Girü mi'râcuñ sözün söyleyelüm
 Hoş 'ibaretler beyân eyleyelüm
 Keşf oldu ol gice yitmiş biñ hicâb
 Gayb yüzinden götürildi niḳâb
 Oldı anda kendüliginden beri
 Gördi rüşen bî-kem ü keyf ol Bir'i
- 480
- Ol cemâli gördi kim şâdik durur
 Söyle ki anuñ zâtına lâyıḳ durur
 Pes didi aña Hâk ki maḳşüduñ digil
 Hâcetüñ nedür baña 'arz eylegil

- Didi senden sini isderem hemîn
 Hâcetüm kim var kamu sensin yakîn
 Ümmetüme rahmet eyle iy Gafûr
 Kıl olardan mihr idüp qahruñi dūr
- Vahy oldu anda aña ol gice
 Liki bilmez kimse ol vahyi nice
- 485 Söz ki ol bî-şavt u lafz u harf ola
 Kimse anı ne kıyâs ile bile
 Farz oldu ol gice şavm u şalât
 Dağı hacc u hem cihâd ile zekât
 Biñ kezin dergâha itdi ol niyâz
 Tâ ki elliden bişe irdi namâz
 Bu havâs-ı zâhire çün oldu biş
 Şükr-i Haq biş oldu öñ ne kem ne biş
 Çün mübârek oldu aña ol sefer
 Buldı cümle ârzûsına zafer
- 490 Ol seferden döndi ol gice girü
 Merkeze geldi Muhammed den berü
 Zî Muhammed kim aña virdi Kerim
 Anı ki bulmadı 'İsî vü Kelim
 Tūr perde itdi aña bir şule nūr
 Qurbdan bir süzen itdi bunı dūr
 Ol Resûlu'llâh şol resme ki şem^c
 Nūr oldu nūra irüp tut söze sem^c
 Şükr it kim Haqq'a sen kim ol Gani
 Ümmetinden eyledi anuñ seni
- 495 Ka'be'den Quds'e degin irdüğine
 Mescid-i Akşâ'ya hem girdüğine
 Münkir olan kâfir ü dinden beri
 Sünnî olmaz kâleninüñ münkiri

^{496.} قالانى : Bununla, Peygamber'in miraçla ilgili sözlerinin anlatılmak istendiği kanısındayız.

Çünki bunda virdi âyât u hadîş
 Münkiri anuñ mülhîd ola vü habîş
 Çün işitdün kim nicedür mu'cizât
 Diñle vaşfından dağı bir kaç şifât
 Kamu evşâfiydi anuñ vaşf-ı kemâl
 Pâk-siretdi vü hem şâhib-cemâl

500

Âferînişde kamu 'uzvı dürüst
 Hem kuvâsı vü hem idrâkâtı çüst
 Müdrekatı görür idi irmedin
 Mubşarâtı bilür idi görmedin
 Her neyi kim diler idi ol gaybdan
 Gün bigi pâkîzeyidi reybden
 Şöyleyidi rüşen anuñ fitnatı
 Kim irerdi her nihâna fikreti
 Rûy-ğandân idi vü şîrîn-kelâm
 Şıdık idi hod zâhir ü bâtın tamâm

505

Hem melâhat hem şabâhat ehlidi
 Hem semâhat hem feşâhat ehlidi
 Anda hırş az u kanâ'at çoğ idi
 Kütandan artuq gızâsı yoğ idi
 Kütıyidi günde bir kurş-ı cevîn
 Ger riyâzetse hemîn ola hemîn
 Yoğ idi anda hırş-ı mâl u sîm ü zer
 Dünyelik katındayidi bî-ğatar
 'Arz oldı fakrde aña küh-ı zer
 Fakrı tutdı itmedi kûha nazar

510

Rây u tedbîr ü firâsetdeydi çüst
 'Adl u inşâf u şehâvetde dürüst

yk.56b

Olmış idi nefsi Hâk'dan tezkiye
 Bulmuş idi nefsi anuñ taşfiye
 Levha karşıyidi ol her-âyine
 Şöyle âyineye karşı âyine

- Aña kim taqdir itmişdi kazā
Şabr u teslim idi işi vü rızā
- Çün kazāya redd yok hiç bî-şek
Her ki mü'mindür aña rāzî gerek
- 515 Her hatādan zāhiri olmuşdı pāk
Bātıni nūr idi gāyet tābnāk
- Her ne emre kişire olmuşdı muṭî^c
Lā-cirem oldur müşeffî^c hem şefî^c
- Hayr idi peyveste dāyim pişesi
Şulḥ u işlāḥ idi hem endişesi
- Ne ḥased var idi anda ne gāzab
Kişoldı nāru'llāhdan ol iki leheb
- Bu ikiden var iseydişanda eşer
Anuñ içüندی kişola def^c ehl-i şer
- 520 İşiyidi rüz u şeb ḥavf u recā
Bulmuş idi Ḥaḳ beḳāsından fenā
- Şeyyebetnî sûretü. hūdini didi
Lā-cirem tācü'r-rüsül oldu adı
- Hem fütüvvet vardı anda hem seḫā
Hem mürüvvet var idişanda hem vefā
- Şöleyidi ḫalḳ içinde ol Kerim
Kişoldışanuñ medḫi 'alā ḫulḳin 'aẓim
- Nerm-ḫülḳ anda gāyet çoḡ idi
Hiç nefsinde irilik yoḡ idi
- 525 Göñliyidi maḫzen-i esrār-ı, ḡayb
Cāniyidi maṭla^c-i envār-ı ḡayb
- Kendü dilinde adı miskin idi
Nefsine ḥod meskenet-āyini idi

514. hiç bî-şek : metinde "bî hiç şek" biçiminde olup, vezin gereğiyle böyle yazılmış olma-
lı. Metindeki söyleyiş anlam yönünden yanlıştır.

521. شَيْبَتْنِي سُوْرَةُ هُوْد : Hūd suresi beni kocattı.

523. وَ اِنَّكَ لَعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيْمٍ : 68. sure, 4. ayet.

- Gündüz anuñ işi olmışdı şıyām
Şubha degin gicesi olmışdı kıyām
Çün teheccüd oldı Haq'dan farz aña
Anuñ için kim ola ol karz edā
Ol kadar iderdi her gice kıyām
Kim şişer idi ayakları tamām
- 530 Her ne hāzır olsa anı yir idi
Şükr idüp *el-fakrū fahrī* dir idi
Zikr ü fikriyidi dāyim ol Celil
Aña olmışdı mu'allim Cebre'il
Olduğıyün kamu işde tamām
Oldı her dilde adı Fahrū'l-enām
Şabr içinde diyedün Eyyüb idi
Hüznde hod şanaduñ Ya'küb idi
Haq'dan anuñ hil'atı *lev-lāk* idi
Nerdübānı pāyesi eflāk idi
- 535 Hazret-i 'izzetde ol maħbūb idi
Yir ile göklerde ol mergūb idi
Din 'ulūmında kavī dānāyidi
Diyeyidün bī-kerān deryāyidi
Andadur 'ilme'l-yakīn 'ayne'l-yakīn
Ki itdi anı haqqa'l-yakīn pākīze-dīn
Oldı ol 'ilm-i ledünnide tamām
Şöyle kim olmuş idi Hızra imām
Ehl-i keşf idi vü ehl-i ma'rifet
Olmış idi gönli rühānī-şıfat
- 540 Şāhib-i hāl idi vü ehl-i maḳām
Tefriḳayla cem'deydi ol imām
Gaybeti cümle huzūr idi iy ulu
Her riyāzetdeydi evkātı kamu
Göñlinüñ kim 'ādeti telvīn idi
Taşfiye bulup gehī temkīn idi

^{530.} فَخْرِي الْفَقْرُ : Fakirlik övüncümdür.

^{534.} لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ : Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.

Şuğli dāyim Hakk ile tefrīd idi
 Göñli işi kevnden tecrīd idi
 Hem tedellā hem tarīkatda imām
 Hem taḥallī hem tecellīde tamām

545 Hem tedennī hem terakķideydi ol
 Hem tecelli hem ta'allideydi ol
 Yiriyidi cem^c anuñ cem^c-i cem^c
 Bu söze ölgil benefşe bigi sem^c
 Kabz u başt issiyidi vü hem cemāl
 Var idi Ahmed'de bu kamu kemāl
 Bile anda şöyle kim işbāt u maḥv
 Kurb-ı bi-bu'd u daḥı sekr ile şaḥv
 Var idi anda heybet ü vecd ü fenā
 Hem tavāli^c hem levāyih bi-ḥafā

550 İvine girdükde ḥalvetdeydi ol
 Taşra çıķduğında celvetdeydi ol
 Kutb idi ol u nigeh evtādvār
 Andan aluban nazār buldı i'tibar
 Hakk murād idi vü ol Hakk'a mürīd
 İşbu ḥāle münkir olandur merīd
 Oldı ol sālīk mesālīkde yaķın
 Hakk'ayidi her sefer kiḥitdi hemīn
 Kevnden sırrı vü ḳalbiydi arı
 Rūḥiyidi mā-sivā'llāhdan berī

555 Mūsī'nüñ ḥazrı tecellīde şifāt
 Bi-su'al aña tecelli itdi zāt
 Var idi Mūsī'de varlıķdan eşer
 Ernī diyü isdedi kiḥide nazār

⁵⁴⁹. sekr : Metinde "sükr" biçiminde harekelenmiştir.

⁵⁵⁶ : قَالَ رَبِّ ارْنِي أَنْظُرُ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَا نِي 7. sure,

- Yâ-yi nisbet varlığa oldu delil
Rûh hazzına nazar durur sebil
Ol eşerden aña görünmedi zât
Oldı aña rüşen tecellâ-yı şifât
Yog idi Ahmed'de hazz-ı nefis ü rûh
Oldı aña zâtuñ tecellâsı fütûh
- 560 Hazret-i vahdetdür ol Hazret yakın
Kesret olmaz anda vahdetdür hemin
‘İsî’ye da‘ nefseke oldu hitâb
Hazz-ı nefis ü rûh olur pes hicâb
Bildüñ ise işbât-ı vahdetle anı
Mağv eyle kendülikden sen seni
Haqq’ı isderseñ halâyıkdan kesil
Kurb dilerseñ ‘alâyıkdan kesil
Niçe kim sen halk içinde olasın
Hâşa li’llâh anı nice bulasın
- 565 ‘Aşık olanuñ işi yitmek durur
Cânına vü başına yitmek durur
Pes dilersin halk sini bileler
Kapuña Ka‘be tavâfın kılalar
Süz içüñde var ise gerek nihân
Her nefesde vire senden büy-i cân
Ger ‘ayân olsa ocağ bigi oduñ
Rû-siyahlıkda cihân tola aduñ
Havf ile itmek gerek her tâ‘ati
Aña kim ola Muhammed ümmeti
- 570 Korkıdandur gök ki döner turamaz
Korkıdandur yir ki düşdi turamaz
Şimdi bu zerğ ehli kılduğda namâz
Bi-tahâret bi-ğuşû‘ u bi-niyâz

^{561.} دَعْ نَفْسَكَ : Nefsini terk et.

Kendüzin şanur melâyikden biri
Bilmez anı ol ki Haq'dandur beri

yk.57a.

Ėusl-i bātındur taharet bil yakın
Ėusl-i zāhir şanmağıl anı hemîn
Ėusl-i bātın hıbsdan olmağ arı
Buğz u hıkd u kineden cümle beri

575

Ahmedi bu sözleri terk eylegil
Girü Peygamber sözünü söylegil
Halk ki anda bu havâşşı buldılar
Dinine girmege rağbet kıldılar
Girdiler âyinine anuñ feve feve
Ümmeti deryâ gibi oldı mevc mevc
Oş sekiz yüz on yıl oldı ki ümmeti
Kılıç uruban tutarlar mülketi
Anlar oldı kamu ümmet serveri
Fikr it bu iş ola mı serseri

580

Her ki anlaruñ ile ider kıtâl
Kılıcında olur olaruñ pâyımâl
Anlaruñdur fi'l-hakıka şer^c u dîn
Anlaruñdur nuşret ü fetğ u mübîn
Andayiken işbu mecmû^c-ı havâş
Ol dağı olmadı ölümdeñ halâş
Altmış üç yaşına irdükte tamâm
Dağı idemedi bu dünyide mağâm
İrdi ecel çengâli aña nâ-gehân
Teng görindi gözine bu cihân

585

Murg-ı cân ol 'äleme itdi heves
Gitdi perrân u tehî kaldı kafes
Ol şahâbe ağladılar zâr zâr
İtdiler gözleri hünm cüybâr

⁵⁷⁴. beri : Metinde "biri" biçiminde yazılmıştır.

Didi Bū-Bekr iy Resūl-i Kirdgār
Bize müşkil oldu senden ayru hāl

Pes 'Ömer didi iy Nebiyy-i dādger
Senden ayru olduğ oş zir ü zeber

Didi 'Osmān iy Resūl-i Zü'l-celāl
Senden ayru bize düşvār oldu hāl

590 Didi Ḥayder kim baña sensüz cihān
Teng ü zindān oldu vü düşman bu cān

Didi vā ceddāh ağlayu Ḥasen
Yağdı oda cānumı sensüz hazen

Pes Ḥüseyn aña didi iy cedd-i pāk
Baña sensüz vācib oldu olmak helāk

Pes şahābe didiler vā ḥasretī
Nice gitdüñ zār koyup ümmeti

Kābe kavseyn olmuş iken menzili
İhtiyār (itdi) bu āb ile gili

595 Ḥāk idi ten girü ḥāke girdi ol
Nūr idi cān girü nūra irdi ol

Kimseye dünyā vefā itmiş degül
Kimse dünyi sırrına yitmiş degül

Nesneyi çünkim tamām ider düzer
Ne sebedür kim girü dönüp bozar

Ejdehādur(ur) ne kim bulursa yir
Liki toymaz lā-büd adı oldu yir

Ger gedā ola vü ger şah u emir
Şol şerer bigi olur ol zūd-mir

600 Ḥāk oldılar ser-ā-ser evliyā
Yire girdiler cemī'i enbiyā

^{594.} فَاكَّانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ : 53. sure, 9. ayet; (itdi) metinde yoktur.

^{598.} (ur) : Metinde yoktur.

Garre olma buña ki  ab u gil durur
Şanma kim bu tıracağ menzil durur

Anı it kim çünki bundan gidesin
Menzilüñi dâr-ı cennet idesin

Orada bulur bulan  izz u beğâ
Kim cihân tolu durur züll ü fenâ

Oradadur rûh u reyhân u sürür
Anda durur hür u ridvân u kuşür

605

Oradadur râhat u ni met kamu
Buradadur niğmet ü miğnet kamu

Dirliğüñde eyle it çünki  ölesin
Orada ehl-i sa adet olasin

Ol Res l ola saña anda şefi 
Buyruğına bunda olursañ mu i 

Nicedür işitdüñ anuñ sîreti
Anı it ger olduñ ise ümmeti

Her kişi kim aña ümmet ola hâş
Hağ  azâbından ola bî-şek halâş

610

Ol Res l'üñ mu cizâtı çok durur
Şöyle kim hadd ü kerâni yok durur

Lâ-cirem itdüm ben anı ihtişâr
Çäre ne çün yok durur aña şümâr

Şıdk ile sevdügiyiçün Ahmed'i
İşbu nazmı  ağd kıldı Ahmed'i

Çanda nazm oldu dir iseñ bu kelâm
Dâr-ı m lk-i Bursa'da oldu tamâm

Ol melik devrinde ki  oldur cevheri
Ol bilür itse nazar her cevheri

615

Tâc-ı şer  u millet ü hem tâc-ı m lk
Kim biter anuñla mâ-yehtâce m lk

Ol h m y n-f l şeh kim her fağır
Oldı c dından ganî ni me'l-emir

Zihni rüşen anuñ eyle ki Ğāfitāb
 Keşf ider ma'ni yüzinden niķāb
 Ţab'ı anuñ nāķid-ı eş'ardur
 Fikri anuñ kāşif-i esrārdur
 'Adli anuñ oraya irer oş 'ayān
 Kim iderler ķoyına ķurdu şubān

620

Ger şarih adını şorarsañ baña
 Gūş ol kim şerh idem anı saña
 MİR Sūlmān pūr-ı sultān-ı cihān
 Bāyezīd ibnü Murād ibn Orķan
 Baķtını Allāh mes'ūd eylesin
 'Āķibet işini maķmūd eylesin
 Nice dānedür diseñ bu 'aķd-i dūr
 Altı yüz ü daķı on biş dānedür
 Ger gedā ola vü ger mīr-i ecel
 Tiz irer bī-şek aña tīr-i ecel

625

Şor ecel peykine kime yitmedi
 Kime peykān urdı kim ol yitmedi